

Tutu yo'o' ka'án xa'a' sakuu' ña nã'a' ka te koo

Ña ni nia'a Ndiosí nuu' Jesucristo

1 ¹Ña yo'o' nduu' ña ni nia'a Ndiosí nuu' Jesucristo, te ña jaan' nia'a ña'a' nuu' ne xika' nuu' nuu' a ña nã'a' ka te koo. Xa'a' a jaan' na ni tianu' Jesús iin ángele, ña nduu' nda'a' xa'a' a nuu' yu'u, te nani' Juan, te xika' nuu' nuu' a, te sakuni' a yu'u ña jaan'. ²Te ndiee' yu'u' ndaku i xa'a' ña ni nia'a Ndiosí nuu' i xiin' xa'a' ña ni ndiee yu'u' Jesucristo, ña ni xini i jaan'. ³Sañu'u' va Ndiosí ne ka'vi' ti'e' ña yoso' nuu' tutu yo'o' nuu' ne yivi', xiin' sakuu' ne xini so'o ña ka'án tiakú yo'o', te saxinú ña a. Kuachi ndii xa kuyatin' kivi' ña koo sakuu' ña yo'o'.

Ti'vi' Juan cha'an', te xaka'nu' ra Jesús

⁴Yu'u nduu' Juan, te ti'vi' i cha'an' uxá ti'vi' saa' ndo'ó, ne nakayá xa'a' Jesús, ne ndiee' nuu' ñu'u' Asia. Na sañu'u' na Ndiosí ndo'ó, te na taxí tu a ña maní' koo xiin' ndo'. Ña jaan' ndii, yoo a, te ni yoo a, te kuaxi a. Te sakan' tu na saa uxá saa Espíritu, ña ndiee' yatín nuu' tei ka'nu' mii' xa'ndia chuun' Ndiosí. ⁵Te sakan' tu na saa Jesucristo, ña ndiee' yu'u' ndaku xa'a' Ndiosí, te nduu' tu a ña kuu' nuu' ña ni natiaku a tein ne ni xi'i, te sakan' tu nduu' a ña kumi' ndiee' nuu' sakuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ne yivi' iin yivi'. Te ndani Cristo yoo', ña jaan' na ni sandoó ndiká a yoo' nuu' kuachi e' xiin' ní' a. ⁶Te siin' tuku' ndii, ni sananduu' a yoo' te xa'ndia chuun', te ni sananduu' tu a yoo' sutu te kaka nuu' e' nuu' yuva' a Ndiosí. Na natiin a sakuu' ña tiin' ka'nu' ña'a' e' xiin' sakuu' ña ndiee' ndee ndi'i ni kivi'. Sakan' na kunduú a. ⁷Koto ndo', kaa' kuaxi

Jesús tein viko'. Te kunj nduchi' nuu' ña'a' sakuu' ne yivi' iin yivi'. Te ndee te ni xa'ni' ña'a' kunj ña'a'. Te sakuu' ne ndee' iin yivi' ndii, kusuchi' ini ña xa'a' ña kuaxi a. Sakan' na kunduü a.

⁸Te ka'an xto'o e' ndii: "Yu'u ndii, yoo i ña nuu', te yoo tu i ña so'o' ndi'i'. Te nduu' i ña nuu', te nduu' tu i ña so'o' ndi'i', te yoo i, te ni yoo i, te kuaxi i, te nduu' i ña ka'nu' koo' chukuu'", kachi a.

Ni xini Juan iin ña kaa' naa kaa' Jesús

⁹Yu'u nduu' Juan, ta'an ndo', te ndo'o' tu i saa ndo'o' ndo'ó nuu' ña sando'o' va ne yivi' yoo' xa'a' ña ndikún e' ichi' Jesús, te nduu' e' kuenta ña xa'ndia chuun' Ndiosí, te kundieni ini e' nuu' ña jaan' xiin' ndiee' Jesús. Te xa'a' a ña ni ka'an ndoso' i tu'un Ndiosí, xiin' ña ni ndiee' yu'u' i xa'a' Jesús na ni tijn u'vi ra yu'u, te ni xan ndiaka ra yu'u nuu' iin ñu'u' ña nani' Patmos, ña ndasi i'nu xiin' miji ka'nu'. ¹⁰Te iin kivi' ña nakayá e' xaka'nu' e' xto'o e' ndii, ni sakuu' Espiritu Santo nimá i, te ni xini so'o i iin tachi' yu'u' ti'e' va xata' i ndee naa' nde'í iin ndachuun' vi'. ¹¹Te ni ka'an a xiin' i ndii:

—Yu'u ndii, yoo i ña nuu', te yoo tu i ña so'o' ndi'i'. Te nduu' i ña nuu', te nduu' tu i ña so'o' ndi'i'. Ke'i un' nuu' tutu sakuu' ña kunj nduchi' nuu' un', te ti'vi' un' tutu jaan' nda'a' uxá ti'vi' saa' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' ñuu ña ñu'u' nuu' ñu'u' Asia, naa kuu' ñuu Éfeso, ñuu Esmirna, ñuu Pérgamo, ñuu Tiatira, ñuu Sardis, ñuu Filadelfia, xiin' ñuu Laodicea —ni kachi tachi' yu'u' jaan'.

¹²Sakan' te ni ndiko kuiín i, te ni nakoto xata' i te kunj i yoo ka'an xiin' i. Te ni xini i ita' uxá ta'an kandelero, ña ni kua'a xiin' oro, mií ita' ña tuún. ¹³Te tein kandelero jaan' ni xini tu i iin ña kaa' ndee naa kaa' ña nduu' tu te yivi' ni'nu' a toto nani' ña xaá ndee nuu' xa'a' a. Te kanu' iin toto, ña ni kua'a xiin' yu'va oro tia'ni a. ¹⁴Te xini' a xiin' ixi' xini' a ndii, yaa kachi' vi' a ndee naa i'in'. Te nduchi' nuu' a ndii, yi'é a ndee naa ñu'u' ndatin. ¹⁵Te nuu' xa'a' a ndii, yi'é a ndee naa yi'é kaa kua'a ndii' kii' ndundoo' a nuu' ñu'u' i'ni' va. Te tachi' yu'u' a ndii, ndiee' xava'a ni'i a ndee naa ni'i mii' koyó kua'a' va tikui. ¹⁶Te ni kumi' a uxá ta'an tiuun' tixin nda'a' kua'a a. Te ni keta iin ichi' níi' ña xíin' va uvi' saa' ta'vi' yu'u' a. Te nuu' a ndii, ndiee' ka ni yi'e a te sakan' ñu'u' iin ke'in' sava.

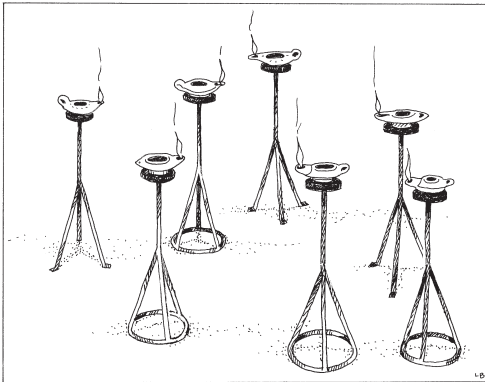
Ka'án Jesús xiin' Juan ndii: Ke'i un' nuu' tutu sakuu' ña kuni nduchi' nuu' un' vitin, te ti'vi un' tutu jaan' nda'a' uxa ti'vi saa' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' ñuu ña ñu'u' nuu' ñu'u' Asia (1.11)

¹⁷Te kii' ni xini ña'a' i ndii, ni nakandu'u' ndiee i ndee nuu' ñu'u' xa'a' a ndee naa xa ni xi'i i. Te ni chindu'u' a nda'a' kua'a a soko i ka'án a xiin' i ndii:

—Küyivi un'. Yu'u ndii, yoo i ña nuu', te yoo tu i ndee so'o' ndi'i', ¹⁸te tiaku i tee' ndee ni xi'i i ndii. Koto un', tiaku i ndee ndi'i' ni kivi'. Sakan' na kundu'u a. Te kumi' i ña ndiee' nuu' ña xi'i xiin' nuu' yavi ndii. ¹⁹Sakan' na kuu'i' natiso un' ña ni xini nduchi' nuu' un', xiin' ña xini un' vitin, xiin' ña koo kii' xka'ndia ña jaan'. ²⁰Te ña yo'o' nduu' ña ni yoo si'e, ña ka'án ndiaa xa'a' uxa ta'an tiuun' yo'o', ti' ni xini un' tixin nda'a' i, xiin' xa'a' uxa ta'an kandelero oro mii' ita', ña tuún jaan'. Uxa ta'an tiuun' yo'o' ndii, ka'án ndiaa ri' xa'a' uxa ta'an ángele, ña xika' nuu' nuu' i. Te uxa ta'an kandelero jaan' ndii, ka'án ndiaa a xa'a' uxa ta'an ti'vi ne nakayá xa'a' i.

Ña yo'ò' nduu' tutu ña ni ti'vi' Jesús nda'a' ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' a, ne ndiee' ñuu' Éfeso

2 ¹Nuu' ángele, ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' ñuu' Éfeso ndii, ke'i un' nuu' iin tutu ña ka'an i xiin' un' vitin: "Yu'u, ña kumi' uxá ta'an tiuun' tixin nda'a' kua'a i, te xika' i tein uxá ta'an kandelero oro jaan' ndii, ña yo'ò' ka'an i: ²Xiní i ña xaa' ndo', te xiní tu i ña xachuun' u'vi' ndo' xa'a' i, te kundieni ndo'. Te xiní ni tu i ña ndasi' va ndo' ña xaa' te nia'a. Te xiní tu i ña xito' kua'a tu ña'a' ndo', te ka'an te jaan' ña yu'u tianu' ña'a' ña sania'á ra ichi' i, ndisu süvi' ra, te ni xiní ndo' ña te xini xa'an' nduu' ra. ³Te xa'a' a ña ndani' ndo' yu'u ndii, kundieni ndo' nuu' tundo'o' ña ndo'o' ndo', te xachuun' u'vi' ndo' xa'a' i, te ni sanako' xiin' mii' ndo'.

Uxá ta'an' kandelero ña ni kua'a xiin' oro (2.1)

⁴Te ndee saa ka ni ndii, tiin' kuachi i ndo'ó xa'a' ña yo'ò': ña ndani' kua'a' ka ndo' yu'u vitin ndee naa ni ndani' ndo' yu'u ña nuu'. ⁵Xa'a' a jaan' na naka'an' ndo' saa ni ita ndo' nuu' ichi' i ña nuu' kii' tia'an kuxioo nimá ndo'. Nama ndo' nimá ndo', te saa tukuu ndo' ña kuní i naa ni xaa ndo' ña nuu'. Te naa' nämá ndo' nimá ndo' ndii, yachi xaa' i mii' ndiee' ndo', te sanundia'á i kandelero ndo' ñaa' mii' iin' a. ⁶Ndisu yoo iin ña va'a ña xaa' ndo': ña ndasi' ndo' ña xaa' ne ndikún ichi' Nicolaítas saa nii' ndasi' yu'u a. ⁷Yoo ka nduu' ne xa ni nunia' Ndiosí so'ò ndii, na taxí so'ò nia ña ka'an Espíritu Santo xiin' ne nakayá xa'a' i jaan'. Ne kanando nuu' tundo'o' ndii, taxí i

kaxi' nia nduu' tun' iin' mii' ndatun' kaa' mii' ndu'u' Ndiosí. Te tun' jaan' nduu' tun' taxi' kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i'."

Ña yo'õ' nduu' tutu ña ni ti'vi' Jesús nda'a' ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' a, ne ndiee' ñuu Esmirna

⁸'Nuu' ángele, ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' ñuu Esmirna ndii, ke'i un' ña ka'an i xiin' un' vitin nuu' iin tutu: "Yu'u, ña yoo ndee ña nuu', te yoo tu i ndee ña so'o' ndi'i', te tiaku xachi' i tee' ndee ni xi'i i ndii, ña yo'õ' ka'an i: ⁹Xiní i ña xaa' ndo', te xiní tu i saa ndo'o' ndo', te xiní ni tu i ña nda'vi kuu' ndo', ndisu vika' ndo' xiin' ña'a yu'u. Te xiní ni tu i saa kania'a sava ne ka'an ña ne judío nduu' nia xa'a' ndo', ndisu süu' sakan' nduu' a. Süu' jaan' ndii cuenta ne nakayá xa'a' ña ndiva'a nduu' nia. ¹⁰Küyi'vi ndo' xa'a' ña xito' sando'o' ne yivi' ndo'ó. Kuachi' ndii taan' te nduu' cuenta ña ndiva'a jaan' sava ndo'ó vi'e kaa, te koto kua'a ra ndo'ó, te kundo'o ndo' uxí ta'an kivi'. Kaka naa xika' ndaku ndo' nuu' ichi' i tee' ndee kuví ndo' saa te jaan'. Sakan' te taxi i kivi' ñuu ndo' ña köo' kivi' ndi'i', ña nduu' ndee naa iin corona ña ni'i' ndo'. ¹¹Yoo ka nduu' ne xa ni nunia' Ndiosí so'o ndii, na taxi so'o nia ña ka'an Espíritu Santo xiin' ne nakayá xa'a' i jaan'. Te yoo ka kanando nuu' sakuu' ña jaan' ndii, küvi nia ichi' ña uvi."

Ña yo'õ' nduu' tutu ña ni ti'vi' Jesús nda'a' ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' a, ne ndiee' ñuu Pérgamo

¹²'Nuu' ángele, ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' ñuu Pérgamo ndii, ña yo'õ' ke'i un': "Ña kumi' ichi ni' ña xín' va uvi saa' ta'vi' jaan' ndii, ña yo'õ' ka'an a: ¹³Xiní i saa ndo'o' un', te xiní tu i ña ndu'u un' ñuu mi' xa'ndia chuun' ña ndiva'a. Ndee saa kaní ndii, iní te iní un' xini un' yu'u. Te ni nakoo un' ña iní un' xini un' yu'u, ni ndee kii' ni xa'ni' te yivi' Antipas, te ni xika ndaku ndiee' yu'u' xa'a' i. Na jaan' ni xka'ndia ñuu un' jaan' mi' ndu'u' ña ndiva'a jaan'.

¹⁴Te ndee saa ka ni ndii, tiin' kuachi' yu'u yo'ó xa'a' ki'in' ña'a, naa kuu' ña ka'ni ne ndikún ichi' Balaam tein ndo'. Te Balaam jaan' ni sania'á Balac saa kuví samaña ra ne vi'e Israel nuu' kuachi'. Xa'a' a jaan' na ni kaviko' te jaan' ne vi'e Israel jaan' te kuxi nia ña xaxi' ña ni nasoko' ne yivi' nuu' ndiosí

saka. Te ni kaviko' tu nā'a' ra, te ni xaa nia nā xiín. ¹⁵Te sakan' tu ka'n*ī* ne ndikún ichi' nā sania'á ne ndikún Nicolaítas tejn ndo'. ¹⁶Sakan' na kuii' nama ki'ī' un' nimá un' xa'a' kuachi' un'. Sakan' nā naa' sāa un' nā jaan' ndii, yachi' ku'un i mii' ndu'u' un', te kunta'an' i xiin' ne jaan' xiin' ichi' nā keta' yu'u' i jaan'. ¹⁷Yoo ka nduu' ne xa ni nunia' Ndiosí so'o' ndii, na taxi' so'o' nia nā ka'án Espíritu Santo xiin' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' nuu' nū'u' Asia. Te yoo ka kanando nuu' sakuu' tundo'o' jaan' ndii, taxi' i kaxi' nia nā nani' maná, nā yoo si'e. Te taxi' tu i iin yuu' lulu yaa nda'a' nia, te nuu' yuu' jaan' yoso' iin kivi' xaa' nā ndee iin ne yivi' xiní, sūu' jaan' ndii iin ndaa' mi' ne natiin yuu' jaan' kuiti' kun*ī* a."

Ña yo'o' nduu' tutu ña ni ti'vi' Jesús nda'a' ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' a, ne ndiee' ñuu Tiatira

¹⁸'Nuu' ángele, nā ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' nuu' Tiatira ndii, nā yo'o' ke'ī' un': "Si'e Ndiosí, nā yi'é nduchi' nuu' ndee naa nū'u' ndatin, te yi'é tu nuu' xa'a' a ndee naa yi'é kaa kua'a' ndii ndii, nā yo'o' ka'án a: ¹⁹Xiní i nā xaa' un', te xiní tu i nā ndan*ī* un' yu'u' xiin' ne yivi', te xiní ni tu i nā in*ī* un' xin*ī* un' yu'u', te xin*ī* tu i nā xika' nuu' un' nuu' i, te sakan' tu xin*ī* nā kundieni un' nuu' tundo'o'. Te xin*ī* i nā kua'a' ka xaa' un' nā jaan' vitin te sakan' ni xaa' un' nā nuu' ki*ī* ni xa'a' in*ī* un' xin*ī* un' yu'u'. ²⁰Te ndee saa ka ni ndii, tiin' kuachi' yu'u' yo'ó xa'a' ki'in' nā'a, naa kuu' nā taxi' un' nā xaa' Jezabel, nā' ka'án nā iin nā' ka'án tiakú tu'un Ndiosí nduu' a, kachi mi*ī* a'. Te xiin' nā sania'á a' ndii, xamaña a' sava ne xika' nuu' nuu' i, te sakan' kumi' nia musa nia, te sakan' tu xixi' nia nā xaxi' nā ni nasoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka. ²¹Te yu'u' ndii, ni taxi' i ki'in' kuiya' nuu' a' te nama' a' nimá a' xa'a' kuachi' a', ndisu' ni xiin' a' nakoo' a' nā xiín a'. ²²Xa'a' a' jaan' na sando'o' i nā' jaan' xiin' kui'e xatu. Te sando'o' u'vi' tu i ne kumi' nā' jaan' ndee naa musa nia naa' nāma' nia nimá nia nuu' sakuu' nā nia'a' nā ni sania'á nā'a' nā jaan'. ²³Te xiin' kui'e xatu ka'n*ī* i ne ndikún ichi' nā sania'á a'. Te ki*ī* sakan' ndii, kun*ī* sakuu' ti'vi' ne nakayá xa'a' i nā yu'u' nduu' nā xin*ī* nā xanini yoo ka. Te xin*ī* tu i nā ka'án nimá nia xa'a'. Te viku'un ya'vi' tu i'in ndo'ó xa'a' ndee ka nuu' nā ni xaa' ndo'.

²⁴ Ndisu sava ndo'ó, ne ndiee' ñuu Tiatira, ne ni sakuaan ña sanía'á ña jaan', xiin' ne ni xini kuento ña ka'án ne jaan' kaa' si'e, ña ka'án xa'a' ña ndiva'a ndii, ka'án i ña köö' ka tuku ña ka'án chuun' i xiin' ndo'. ²⁵ Ndaa' ndii, kuní i ña ini naa ini ndo' kuní ndo' yu'u ndee xaa' kivi' ña nandiko' tukuu' i. ²⁶ Te yoo ka kanando nuu' sakuu' tundo'o' jaan', te saxinú nia ña kuní yu'u ndee kivi' so'o' ndi'i' ndii, taxi i ndiee' nia te ka'ndia chuun' nia nuu' ne yivi' iin yivi'. ²⁷ Te saa nii' ni natiin yu'u ndiee' nda'a' yuva' i te xa'ndia chuun' i ndii, nii' sakan' taxi i ña ka'ndia chuun' vie ne jaan' nuu' ne yivi', te sakuachi' nia ne yivi' jaan' ndee naa kisi' ña sakuachi' xi'e ne yivi'. ²⁸ Te taxi i tiuun' chie, ti' keta' kuaxi kitú, nda'a' nia. ²⁹ Yoo ka nduu' ne xa ni nunia' Ndiosí so'o' ndii, na taxi so'o' nia ña ka'án Espíritu Santo xiin' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' nuu' ñu'u' Asia."

Ña yo'o' nduu' tutu ña ni ti'vi' Jesús nda'a' ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' a, ne ndiee' ñuu Sardis

3 ¹ Nuu' ángele, ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' ñuu Sardis ndii, ña yo'o' ke'i un': "Ña kumi' uxá saa' Espíritu, ña xika' nuu' nuu' Ndiosí jaan' xiin' uxá saa' tiuun' jaan' ndii, ña yo'o' ka'án a: Xiní i ña xaa' un', te xiní tu i ña ka'án ne yivi' ña tiaku ka ña ini un' xini un' yu'u. Ndisu nuu' yu'u ndii, xa yoo' un' kuvi un'. ² Koo ndito' ini un'. Te sandieni un' ña va'a ña xaa' ka na un', ña kusaa' ndoó ka ndee sie jaan'. Kuachi' ndii xa ni xini i ña ni saxinu va'a un' chuun ña xaa' un' nuu' Ndiosí. ³ Naka'an' un' ña ndixa ña ni natiin un' xiin' ña ni xini so'o' un', te saxinú un' ña jaan', te na nama un' nimá un' nuu' kuachi' jaan'. Sakan' ña naa' köö' ndito' ini un' ndii, nandiko' si'e i nuu' un' kii' xini un' amaá kuiti' ndee naa xaa' te kui'na'. ⁴ Ndisu yoo ndia'vi' ne ndiee' ñuu Sardis ñaa' ne ni sande'i' nimá xiin' kuachi' nuu' i. Sakan' na kuii' toto yaa kui'nu nia kaka nia xiin' i xa'a' a ña ne xata'an nduu' nia. ⁵ Te ne kanando nuu' kuachi' ndii, kui'nu nia toto yaa jaan'. Te sandoyo' i kivi' nia, ña yoso' nuu' tutu mi' yoso' kivi' ne kumi' kivi' ñuu ña köö' kivi' ndi'i'. Te nuu' yuva' i xiin' nuu' ángele a ndii, ndiee' yu'u' i ña nduu' nia kuenta i. ⁶ Yoo ka nduu' ne xa ni nunia' Ndiosí so'o' ndii, na taxi so'o' nia ña ka'án Espíritu Santo xiin' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' nuu' ñu'u' Asia."

**Ña yo'ο' nduu' tutu ña ni ti'vi' Jesús nda'a' ña ndiaa
chuun' nuu' ne nakayá xa'a' a, ne ndiee' ñuu Filadelfia**

7'Nuu' ángele, ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' ñuu Filadelfia ndii, ke'i un' ña ka'an i xiin' un' vitin: "Ña su'un ndi'i, ña ndixa xna'a, ña kumi' nda'a' ña ni kumi' rey David, te ki'i nunia' a iin yi'e' ndii, ndee iin ña'a küvi ndasi ña jaan', te ki'i ndasi a iin yi'e' ndii, ndee iin ña'a küvi nunia' tu ña jaan' ndii, ña yo'ο' ka'an a: 8Xiní i ña xaa' un'. Te koto un', xa ni nunia' i iin yi'e' nuu' un', te ndee iin ña'a küvi ndasi yi'e' jaan'. Te, tee' ndee köo' kua'a' ña ndiee' un' ndii, ni saxinú un' tu'un i, te köo' kivi' ni ka'an un' ña xiní un' yu'u. 9Te ne xini xa'an' ne nakayá xa'a' ña ndiva'a jaan', ne ka'an ña ne judío nduu' ñia, te süvi ñia ndii, sandiee kui'e ña'a' i ña ku'un kuíta xiti' ñia nuu' un', te kuní ña ña ndani yu'u yo'ó. 10Te xa'a' a ña ni saxinú un' ña ni ka'an chuun' i xiin' un', ña kundieni un' nuu' ichi' i ndii, koto tu yu'u yo'ó nuu' tundo'o' chie ña kixin nuu' ñu'u' iin yivi', ña koto kua'a ne yivi' iin yivi'.

11Koto un', xa kuyatin' nandiko' ni tukuu' i iin yivi'. Iní naa iní un' kuní un' yu'u, te sakan' köo' na'in corona ña kanando un' saa i. 12Te ne kanando nuu' tundo'o' jaan' ndii, sananduu' ña'a' i ndee naa nduyu ka'nu' xa'a' yukun' Ndiosí i mii' xika' nuu' i nuu' a. Te köo' kivi' kuní a ña kiee ña vi'e a jaan'. Te chindu'u' i kivi' Ndiosí i nuu' ne jaan' xiin' kivi' ñuu a, ña nani' Jerusalén xaa'. Te ñuu jaan' ndii, keta a ndivi' mii' ndu'u' Ndiosí, te nuu a. Te chindu'u' tu i kivi' xaa' mii' i nuu' ñia. 13Yoo ka nduu' ne xa ni nunia' Ndiosí so'ο ndii, na taxi so'ο ñia ña ka'an Espiritu Santo xiin' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' nuu' ñu'u' Asia."

**Ña yo'ο' nduu' tutu ña ni ti'vi' Jesús nda'a' ña ndiaa
chuun' nuu' ne nakayá xa'a' a, ne ndiee' ñuu Laodicea**

14'Nuu' ángele, ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' ñuu Laodicea ndii, ña yo'ο' ke'i un': "Ña nduu' sakan' na kunduu a, ña ndiee' yu'u' ndaku, ña ka'an ña ndixa, ña ni xaa sakan', te ni xa'a Ndiosí sakuu' ña yoo ndii, ña yo'ο' ka'an a: 15Xiní i ña xaa' un', te xiní tu i ña ni ndee i'ni' ka un' nuu' ichi' i, te ni ndee vixin tu un' nuu' a. Va'a ka naa' vixin

un', uun i'ni' un' nuu' ichi' i. ¹⁶Ndisu xa'a' a ña ni ndee i'ni' ka un' nuu' ichi' i, te ni ndee vixin tu un', süu' jaan' ndii i'ni' vixin kuiti' un' nuu' ichi' i jaan' ndii, xa xito' nduxan kuu' i yo'ó. ¹⁷Sakan' ña ka'an un' ndii: Te vika' nduu' i, te ni natiin i kua'a' ña vika'. Te kuäsa' natiin i xa'a' ndee iin ña'a, kachi un'. Ndisu nuu' yu'u ndii, te nacha'an nduu' un', te te natiin xava'a nduu' tu un'. Te te nda'vi koo' chukuu' kuu' ni tu nduu' un'. Te sakan' tu ndee naa te tüvi' nuu' nduu' un'. Te ndee naa te iin' vichi' nduu' tu un'.

¹⁸Ña jaan' na kuui' ka'an i xiin' un' ña va'a ka nuu' yu'u sata' un' ña va'a ka ña nduu' ndee naa kaa kua'a, ña ndundoo' nuu' ñu'u i'ni' va, te kuvika' un' xa'a' ña nduu' kuenta i. Te sata' tu un' toto yaa nuu' i kuinu' un', te kaka iin' vichi' un', te kuchani un', te sakan' tu sata' un' xa'an tatan' te taan un' nduchi' nuu' un', te kuvi kuni un' ña nduu' kuenta i. ¹⁹Te yu'u ndii, kani kuento i sakuu' ne ndani i, te kani tu ña'a' i tundo'o'. Xa'a' a jaan' na kundikun un' yu'u xiin' iin kani' nimá un', te nama un' nimá un' nuu' kuachi un'. ²⁰Te koto un', yu'u ndii, yoo te yoo i nuu' ki'e, te kana' i ndo'ó. Te yoo ka nduu' ne xini so'o tachi' yu'u i, te nakuiin nia ña ka'an i, te saxka'ndia nia yu'u vi'e nia ndii, xka'ndia i vi'e nia, te kuxi inga' i xiin' nia ña xaxi' xakuua'. ²¹Te ne kanando nuu' sakuu' tundo'o' ña koo ndii, taxi i kundiee nia mii' xa'ndia chuun' i, ndee naa ni xaa i ni kanando i te ndu'u' i mii' xa'ndia chuun' yuva' i. ²²Yoo ka nduu' ne xa ni nunia' Ndiosí so'o ndii, na taxi so'o nia ña ka'an Espíritu Santo xiin' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' nuu' ñu'u' Asia" —ni kachi a xiin' i.

Xaka'nu' ña ndiee' ndivi' Ndiosí

4 ¹Kii' ni ndi'i ni satuví a ña jaan' nuu' i ndii, ni xini i ña nunia' iin yi'e ndivi', te ni xini so'o ni tukuu i tachi' yu'u', ña ni xini so'o i ña nuu', ña ti'e' ka'an a ndee naa tachi' iin ndachuun'. Te ni ka'an a xiin' i ndii:

—Kua'an kaa yo'o', te nia'a i yo'ó ña xka'ndia kii' ndi'i ña kaa' —ni kachi a.

²Te xaka'an e', te ni saktutu' Espíritu Santo nimá i, te ni xini i iin' iin tei ka'nu' ndivi', te ndu'u' iin te yivi' nuu' tun' jaan'. ³Te te ndu'u' nuu' tei jaan' ndii, ndatun' va yi'é ra ndee naa yuu' ndatun' ña nani' jaspe, xiin' yuu' kua'a ña nani' cornalina. Te ndasi i'nu

teḷ ka'nu' jaan' xiin' iin nã kaa' ndee naa koo' yanki' ndatun' ndee naa iin yuu' nã yi'é kuii' ndatun' xava'a nã nani' esmeralda. ⁴Te ndasi i'nu tu teḷ ka'nu' jaan' xiin' oko kumi' ta'an teḷ ka'nu' mii' ndiee' nã xixa. Te nã xixa jaan' ndii, ni'nu' a toto yaa, te ndu'u' iin corona oro xini' i'in a. ⁵Te nuu' teḷ ka'nu' jaan' ni kiee ñu'u savi', te ti'e' va ni nde'i a, te ka'an tu ki'in' tachi' yu'u'. Te ndatin tu uxã ta'an choon ikan'. Te nã jaan' nduu' uxã ta'an Espíritu Ndiosí. ⁶Te sakan' tu yoo iin nã yi'é ndee naa mini yuu' tata yatın nuu' teḷ ka'nu' jaan'. Te yi'é kaxi' a ndee naa yuu' nã nani' cristal.

Te yatın teḷ ka'nu' jaan' xiin' saa kua'an xiin' nu' ndii, yoo' kumi' ta'an nã tiaku. Te saa kua'an iin' nã jaan' yoo nduchi' nuu' a naa kuu' xata' a xiin' nuu' a. ⁷Te nã tiaku, nã iin ndii, naa kaa' león kaa' a. Te nã tiaku, nã uvi' ndii, naa kaa' sindiki' savã kaa' a. Te nã tiaku, nã unı' ndii, naa kaa' nuu' te yivi' kaa' nuu' a. Te nã tiaku, nã kumi' ndii, naa kaa' tasu' kii' ta'nu' ri' kaa' a. ⁸Te yoo inu' ta'an ndixin i'in kumi' saa' nã tiaku jaan'. Te saa kua'an iin' a yoo nduchi' nuu' a. Te nduvi' xiin' ñuu ndii, xikuiın a nã ka'an a ndii:

Ñã su'un, nã su'un, nã su'un
nduu' xto'o e' Ndiosí.

Te nã ka'nu' koo' chukuu' nduu' a.

Te ni' yoo a, te yoo a, te kuaxi a.

Kachi a.

⁹Te xita' kumi' saa' nã tiaku jaan' yaa nuu' nã ndu'u' nuu' teḷ ka'nu', nã tiaku ndee ndi'i' ni kivi' jaan', te xaka'nu' nã'a' a, te tiin' ka'nu' nã'a' a, te taxi' tu a nã chindani nã jaan'. Te sakuu' ichi' kii' xaa' nã jaan' sakan' ndii, ¹⁰xikundiee ndiee oko kumi' saa' nã xixa jaan' nuu' nã ndu'u' nuu' teḷ ka'nu' jaan', te xaka'nu' a nã tiaku ndee ndi'i' ni kivi' jaan'. Te chindu'u' i'in nã xixa jaan' corona oro, nã ndu'u' xini' a, yatın nuu' teḷ ka'nu' jaan', te xaka'nu' a ka'an a ndii:

¹¹ Xto'o ndu Ndiosí,

xata'an nã yo'ó xito' ka'nu' ndu.

Te xata'an tu nã tiin ka'nu' ndu yo'ó,

te xata'an tu nã natıın un' nã ndiee'.

Kuachi ndii yo'ó ni xa'a sakuu' nã yoo.

Te xa'a' a nã kunı un' na yoo a,

te sakan' tu na ni xa'a un'.

Ni kachi nã xixa jaan'.

Yo'o' ka'án Juan xa'a' tütü ña iin' tuví xiin' xa'a' mbee Lulu

5 ¹Te ni xini i ña nda'a' kua'a' ña ndu'u' nuu' tei ka'nu' jaan' ndii, tiin' a iin tütü ña iin' tuví, te yoo ña yoso' nuu' a xiin' xata' a. Te ndasi kutu' a xiin' uxá ta'an chí'ndu'. ²Te ni xini tu i iin ángele ka'nu' va ña ka'án ndoso' ti'e' va ndii:

—¿Yoo nduu' ne xata'an ta'vi' chí'ndu' kaa' te nunia' nia tütü kaa'? —ni kachi a.

³Ndisu köo' ndee iin ña xata'an nunia' tütü jaan', ni ndee ndivi', ni ndee nuu' ñu'u' iin yivi', ni ndee tixin ñu'u' ndii, köo' ña koo' chukuu', te nunia' a tütü ña iin' tuví jaan', te ka'vi ña'a' a. ⁴Te ni xaku kua'a' i, sakan' ña köo' ndee iin ña xata'an te nunia' a tütü jaan', te ka'vi ña'a' a. ⁵Sakan' te ni ka'an iin ña xixa jaan' xiin' i ndii:

—Kuaku ka un'. Koto un', ña nduu' león kuenta ne vi'e Judá, ña nduu' tu siani' xika' ka'nu' David ndii, xa ni kanando a nuu' ña ndiva'a, sakan' na yoo ndiee' a te ta'vi' a uxá saa' chí'ndu' kaa', te nunia' a tütü ña iin' tuví kaa' —ni kachi a xiin' i.

⁶Sakan' te ni xini i ña ma'in' kumi' saa' ña tiaku jaan', xiin' ma'in' mii' iin' tei ka'nu' jaan', xiin' ma'in' ña xixa jaan' iin' iin ña nduu' Mbee Lulu. Te ña jaan' ndii, nia'á iin' a ña ni xa'ni' ña'a' ne yivi'. Te ni yoo uxá ta'an ndiki' a, te ni yoo tu uxá ta'an nduchi' nuu' a. Ña jaan' nduu' uxá ta'an Espíritu, ña tianu' Ndiosí nuu' ne ndiee' kanii' i'in xaan' iin yivi'. ⁷Te ni xa'an natiin Mbee Lulu jaan' tütü ña iin' tuví jaan' nda'a' kua'a' ña ndu'u' nuu' tei ka'nu' jaan'. ⁸Te kii' ni natiin a tütü jaan' ndii, ni xikundiee ndiee kumi' saa' ña tiaku jaan' xiin' oko kumi' saa' ña xixa jaan' nuu' Mbee Lulu jaan'. Te i'in ña jaan' tiin' iin ñuu' ña xandaa', ña nani' arpa, te ni tiin tu a ko'o' oro mii' ñu'u' suxa chú'ma. Te suxa chú'ma jaan' nduu' ña ka'án ne nduu' kuenta Ndiosí xiin' a. ⁹Te ni xita a iin yaa xaa' nuu' Mbee Lulu jaan' ka'án a ndii:

Xata'an ña natiin yo'ó tütü ña iin' tuví kaa',
te ta'vi' un' chí'ndu' kaa',
sakan' ña xa ni xa'ni' te yivi' yo'ó,
te xiin' ní' un' ni ki'in un' sakuu' nuu' ne yivi'
te kunduu nia nditia Ndiosí.
Te ni kiee sakuu' ne jaan' nuu' sakuu' i'in ti'vi' chie,
nuu' ne yoo tu'un mii',

xiin' nuu' sakuu' ñuu ka'nu' xiin' nda'a' a,
xiin' nuu' sakuu' nuu' ne yivi'.

¹⁰ Te ni sananduu' ña'a' un' iin ti'vi ne xa'ndia chuun' kuu' nuu',
te kunduu tu nia sutu,
te kaka nuu nia nuu' Ndiosí e'.

Te ka'ndia chuun' nia nuu' ne yivi' iin yivi'.

Ni kachi ña xixa jaan'. ¹¹ Ikan' te ni xini i mií ni mií ni ángele
saa kua'an xiin' tei ka'nu' jaan'. Te ni xini so'lo tu i tachi' yu'u'
a, xiin' tachi' yu'u' kumi' saa' ña tiaku jaan', xiin' ña xixa
jaan'. ¹² Te ti'e' ni kuaa' sakuu' ña jaan' ndii:

Mbee Lulu, ña xa ni xa'ni' te yivi' yo'o' ndii,
xata'an ña natiin a ña ndiee',
xiin' ña vika',
xiin' ña ndichi va.
xiin' ndiee',
xiin' ña tiin ka'nu' ña'a' e',
xiin' ña ndatun' xava'a,
xiin' ña xaka'nu' e' nuu' a.

Ña jaan' ni kachi a.

¹³ Te ni xini so'lo i ka'an sakuu' ña ni xa'a Ndiosí, naa kuu'
ñā ndiee' ndivi', xiin' ña ndiee' nuu' ñu'u' iin yivi', xiin' ña
ñu'u' tixin ñu'u', xiin' ti' ñu'u' miní ka'nu' ndii:

Ña ndu'u' nuu' tei ka'nu' kaq' xiin' Mbee Lulu ndii,
na natiin a ña xaka'nu' ña'a' e',
xiin' ña tiin' ka'nu' ña'a' e'
xiin' ña ndatun' xava'a,
xiin' ña ndiee' ndee ndi'i' ni kivi'.

Ni kachi a.

¹⁴ Te ni ka'an kumi' saa' ña tiaku jaan' ndii:

—Sakan' na kunduu a —ni kachi a.

Te ni xikundiee ndiee oko kumi' saa' ña xixa jaan', te ni
xaka'nu' a ña tiaku ndee ndi'i' ni kivi' jaan'.

**So'lo ni xaa a kii' ni ta'vi' Jesús chi'ndu'
ña ndasi tutu ña iin' tuví jaan'**

6 ¹ Te ni xini i kii' ni ta'vi' Mbee Lulu jaan' iin chi'ndu' ña
uxa ta'an jaan'. Te ni xini so'lo i tachi' yu'u' iin ña tiaku,
ñā kumi' ta'an jaan', ka'an ti'e' a ndee naa nde'í saví' ndii:
—Nia'a —ni kachi a.

²Te n̄i x̄ini i n̄i ketā iin kuei yaa. Te te yoso' ti' jaan' ndii, ni'i' ra iin itun' toso. Te n̄i natiin ra iin corona ña kundu'u' x̄ini' ra. Te n̄i kanando ra. Te kua'an ra, te kanando ka ra.

³Te kii' n̄i nunia' Mbee Lulu jaan' chi'ndu' ña uvi' ndii, n̄i x̄ini so'o i ña n̄i ka'an ña tiaku, ña uvi' jaan' ndii:

—Nia'a —n̄i kachi a.

⁴Te n̄i ketā iin kuei kua'a ñu'u. Te te yoso' ti' jaan' ndii, n̄i natiin ra ndiee' te sakunta'an' ra ne yivi' iin yivi', te ka'ni' ta'an' n̄ia. Te n̄i natiin tu ra iin ichi nani' va.

⁵Te kii' n̄i nunia' Mbee Lulu jaan' chi'ndu' ña uni' ndii, n̄i x̄ini so'o i n̄i ka'an ña tiaku, ña uni' jaan' ndii:

—Nia'a —n̄i kachi a.

Te n̄i x̄ini i n̄i ketā iin kuei ndiaa'. Te te yoso' ti' jaan' ndii, ni'i' ra iin kaa ña xikuitá ña'a. ⁶Te n̄i x̄ini so'o i ña keta' iin tachi' yu'u' tein kumi' saa' ña tiaku jaan' te n̄i ka'an a ndii:

—Iin kilo kuiti' yuchi' ndikin' trigo, te kondia a xu'un' ña ki'in' te yivi' xa'a' iin kivi'. Te uni' ta'an kilo yuchi' ndikin' cebada kuiti', te kondia a xu'un' ña ki'in' te yivi' xa'a' iin kivi'. Ndisu s̄anduxin un' xa'an oliva, n̄i ndee s̄anduxin tu un' vino va'a —n̄i kachi tachi' jaan'.

⁷Te kii' n̄i nunia' Mbee Lulu jaan' chi'ndu' ña kumi' ndii, n̄i x̄ini so'o i ña n̄i ka'an ña tiaku, ña kumi' jaan' ndii:

—Nia'a —n̄i kachi a.

⁸Te n̄i x̄ini i n̄i ketā iin kuei yaa ndii. Te te yoso' ti' jaan' ndii, ña xi'i nani' ra. Te yat̄in va ndikun yavi' ndii xata' ra. Te n̄i natiin uvi' saa' te jaan' ndiee', te ka'ni' ra iin ta'vi' ña kumi' ne ndiee' iin yivi' xiin' ñu'u, xiin' so'ko, xiin' kui'e, xiin' kiti' iku'.

⁹Te kii' n̄i nunia' Mbee Lulu jaan' chi'ndu' ña u'un ndii, n̄i x̄ini i ña ñu'u' ne n̄i xi'i xa'a' ña nduu' mi' nasoko' ne yivi' ña'a nuu' Ndiosí. Te n̄i xa'ni' ne yivi' ne jaan' xa'a' a ña n̄i ka'an ndoso' n̄ia tu'un Ndiosí, te n̄i ndiee yu'u' te n̄i ndiee yu'u' n̄ia xa'a' a. ¹⁰Te ti'e' n̄i ka'an n̄ia ndii:

—Xto'o, kumi' un' sakuu' ña ndiee', te ña su'un nduu' tu un'. Te sakan' tu ndixa kuu' un'. ¿Amaa vi' kenciaa' ya'vi' un' nuu' ne ndiee' iin yivi' xa'a' a ña n̄i xa'ni' n̄ia ndu'u, te sando'o' ña'a' un'? —kachi ne jaan'.

¹¹Sakan' te n̄i tax̄i Ndiosí nda'a' i'in n̄ia iin toto yaa nani'. Te n̄i ka'an a xiin' n̄ia ña nandiee' ka n̄ia ndee sie ndee skachi' xinu ne ta'an' n̄ia, ne xika' nuu' tu nuu' a, ne kuv̄i tu naa n̄i xi'i ne jaan'.

¹²Te kii' ni nunia' Mbee Lulu jaan' chi'ndu' ña inu ndii, ndiee' va ni taan. Te ni kuu iin yavi nuu' ñu'u ndee naa toto ndiaa'. Te ni kuu kua'a ndiaa' yoo' ndee naa ní'. ¹³Te tiuun', ti ndiee' ndivi' ndii, ni koyo ri' nuu' ñu'u' iin yivi' ndee naa koyó ndoko' higuera itia' nda'a' itun' a kii' xika' ndiee' tachi'. ¹⁴Te ndivi' ndii, ni natuvi' a ndee naa tutu ña iin' tuví. Te sakuu' iku' ndii, ni nama a mii' ita' a. Te sakuu' ñu'u' ña ndasi i'nu xiin' mini ka'nu' ndii, ni nama mii' ndiee' a. ¹⁵Te ne xa'ndia chuun' kuu' nuu' ka nuu' ne yivi' iin yivi', xiin' ne ka'nu' kuu' nuu', xiin' ne vika', xiin' ne kumi' ña ndiee' nuu' te xín', xiin' ne kumi' ndiee', xiin' sakuu' ne xiko' ni'i' iin xto'o, xiin' ne xika' ndiká ndii, ni tisi'e xiin' mii' nia iku' tixin kava' xiin' tixin yuu' na'nu'. ¹⁶Te ni ka'an nia xiin' iku' xiin' yuu' na'nu' jaan' ndii:

—Koyo ndo' xini' ndu te tisi'e ndo' ndu'u nuu' ña ndu'u' nuu' tei ka'nu' xiin' nuu' ña sando'o' Mbee Lulu kaq' ndu'u'. ¹⁷Kuachi ndii xa ni xaa kivi' ña sando'o' Ndiosí xiin' Mbee Lulu kaq' ndu'u, te ndee iin ne yivi' kivi' kundieni nuu' tundo'o' jaan' —ni kachi nia xiin' ña jaan'.

**So'o ni xaa a kii' ni chindu'u' ángele sello
ti'e' ciento uvi xiko kumi' mií ne yivi'**

7 ¹Te kii' ni ndi'i ña ni satuvi' a ña jaan' nuu' i ndii, ni xini i ita' ndichi kumi' ta'an ángele kumi' saa' xaan' mii' kuaxi tachi' nuu' ñu'u' iin yivi'. Te taxi a xka'ndia ndee iin tachi' jaan' nuu' iin yivi', ni ndee nuu' mini ka'nu', ni ndee nuu' ndee iin itun'. ²Te ni xini tu i kuaxi keta inga ángele mii' keta' ñu'u. Te ni'i' a sello Ndiosí tiaku. Te ni ka'an ti'e' a xiin' kumi' saa' ángele jaan', ña xa ni natiin ndiee' te sanduxín a ñu'u' iin yivi' xiin' mini ka'nu' jaan', ka'an a ndii:

³—Sánduxín ndo' ñu'u' iin yivi', ni ndee mini ka'nu', ni ndee itun', ndee ndi'i chindu'u' ndu sello yo'o' ti'e' ne xika' nuu' nuu' Ndiosí e' —ni kachi ángele jaan'.

⁴Te ni xini so'o i saa ta'an te yivi' ni chindu'u' ángele jaan' sello jaan' ti'e', ciento uvi xiko kumi' mií kuu' ra. Te te jaan' nduu' siani' te uxi uvi ti'vi te nduu' kuenta ne vi'e Israel. ⁵Sakan' na ni chindu'u' a sello jaan' ti'e' uxi uvi mií ne nduu' ichi' Judá. Te ni chindu'u' tu a sello jaan' ti'e' uxi uvi mií ne nduu' ichi' Rubén. Te ni chindu'u' ni tu a sello jaan'

ti'e' uxí uvi mií ne nduu' ichi' Gad. ⁶Te ni chindu'u' tu a sello jaan' ti'e' uxí uvi mií ne nduu' ichi' Aser. Te ni chindu'u' ni tu a sello jaan' ti'e' uxí uvi mií ne nduu' ichi' Neftalí. Te ni chindu'u' ni tu a sello jaan' ti'e' uxí uvi mií ne nduu' ichi' Manasés. ⁷Te ni chindu'u' ni tu a sello jaan' ti'e' uxí uvi mií ne nduu' ichi' Simeón. Te ni chindu'u' ni tu a sello jaan' ti'e' uxí uvi mií ne nduu' ichi' Leví. Te ni chindu'u' ni tu a sello jaan' ti'e' uxí uvi mií ne nduu' ichi' Isacar. ⁸Te ni chindu'u' tu a sello jaan' ti'e' uxí uvi mií ne nduu' ichi' Zabulón. Te ni chindu'u' ni tu a sello jaan' ti'e' uxí uvi mií ne nduu' ichi' José. Te sakan' tu ni chindu'u' a sello jaan' ti'e' uxí uvi mií ne nduu' ichi' Benjamín.

Ne kua'a' koo' chukuu', ne ni'nu' toto yaa nani'

⁹Te kii' ni ndi'i ña ni tuvi jaan', sakan' te ni xini i kua'a' koo' chukuu' ne yivi'. Kua'a' va kuu' nia, te ndee iin ne yivi' küvi ka'vi ña'a'. Te ne jaan' ndii, ni kiee nia nuu' sakuu' nuu' ne yivi'. Te ni kiee tu nia nuu' sakuu' i'in ti'vi chie. Te ni kiee ni tu nia nuu' sakuu' ñuu ka'nu' xiin' nda'a' a. Te sakan' tu ni kiee nia nuu' sakuu' ne yoo tu'un mií'. Te ni ita nia yatín nuu' tei ka'nu' jaan' xiin' nuu' ña nduu' Mbee Lulu jaan'. Te ni'nu' nia toto yaa nani', te ni'i' tu nia ñuu' nda'a' itun'. ¹⁰Te ti'e' ni kuaa' nia ka'án nia ndii:

Xa iin ndaa' Ndiosí e',
 ña ndu'u' nuu' tei ka'nu'
 xiin' Mbee Lulu kuiti' sakakú yoo'.

Ni kachi nia.

¹¹Te ita' sakuu' ángele jaan' saa xinunduú yatín tei ka'nu' jaan' xiin' mií ndiee' oko kumi' saa' ña xixa jaan', xiin' kumi' saa' ña tiaku jaan'. Sakan' te ni xikundiee ndiee sakuu' a yatín nuu' tei ka'nu' jaan', te ni xaka'nu' a Ndiosí, ¹²te ka'án a ndii:

Sakan' na kunduu a.
 Na natíin Ndiosí e' sakuu' ña xaka'nu' e' nuu' a,
 xiin' ña ndatún' xava'a,
 xiin' ña ndichi,
 xiin' ña chindani ña taxi' e' nuu' a,
 xiin' ña tiin' ka'nu' ña'a' e',
 xiin' ña xa'ndia chuun',

xiin' ña ndiee' ndee ndi'i' ni kivì'.

Sakan' na kunduu a.

Ni kachi a.

¹³Sakan' te ni ka'an iin ña xixa jaan' xiin' i ndii:

—¿Yoo nduu' ne ni'nu' toto yaa kaa', te mii' ni kiee nia?
—ni kachi a.

¹⁴Te ni ka'an i xiin' a ndii:

—Mii' yo'ó xiní, tákui'e —ni kachi i.

Te ni ka'an a xiin' i ndii:

—Ne kaa' nduu' ne xa ni xka'ndia tundo'o' chie, te ni natia nia toto nia kaa' xiin' ní' Mbee Lulu kaa', sakan' na ni nduyaa nia. ¹⁵Xa'a' a jaan' na ita' nia yatín nuu' tei ka'nu' mii' ndu'u' Ndiosí. Te xika' nuu' nia nuu' a nduvi' xiin' ñuu tixin yukun' a. Te mii' Ndiosí jaan', ña ndu'u' nuu' tei ka'nu' jaan', koo xiin' nia, te koto ña'a' a. ¹⁶Te koo' kivi' kundo'o' ka nia xa'a' ña xaxi', ni ndee xa'a' tikui. Te ni ndee ká'mi tu ña'a' ñu'u, te ni ndee i'ni' ka tu kuni nia. ¹⁷Sakan' ña Mbee Lulu, ña iin' yatín mii' iin' tei ka'nu' kaa', koto ña'a', te kundia'ka ña'a' a tikoyo' mii' yoo' tikui, te' nduu' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i', te mii' Ndiosí ñakua'a' sakuu' tikui te' kiee' nduchi' nuu' nia —ni kachi ña xixa jaan' xiin' i.

So'o ni xaa a kij' ni nunia' Jesús chi'ndu' ña uxa

8 ¹Te kij' ni nunia' Mbee Lulu chi'ndu' ña uxa ndii, ni kutaxin' kaa' kanii' ndivi' yatín' sava hora. ²Sakan' te ni xini i uxa ta'an ángele ña ita' ndichi yatín nuu' Ndiosí. Te ni natiin i'in a iin ndachuun' tun' ni'i' ichi'. ³Ikan' te ni kixin inga ángele ni'i' a iin ko'o' chu'ma oro, te ni xikuiin ndichi a yatín nuu' a mii' xi xixí suxa chu'ma. Te ni natiin a kua'a' suxa chu'ma, te ni sanduiin ña'a' a xiin' sakuu' ña ka'an ne nduu' kuenta Ndiosí xiin' a. Te ká'mi ángele jaan' uvi' saa' ña jaan' nuu' ña ni kua'a' xiin' oro, ña iin' yatín nuu' tei ka'nu' jaan'. ⁴Te nda'a' ángele jaan' ni kiee ñu'ma suxa chu'ma jaan' xiin' ña ka'an ne jaan' xiin' Ndiosí, te kua'an kaa a nuu' Ndiosí mii' ndu'u' a. ⁵Sakan' te ni ki'in ángele jaan' ko'o' chu'ma jaan', te ni sakutu' ña'a' a xiin' ñu'u' tikei' ña ñu'u' jaan', te ni xatia a ñu'u' jaan' nuu' ñu'u' iin yivi'. Te ti'e' va ni nde'i' savì', te ni tiaku tachi' yu'u' ndee naa ka'an ne yivi', te ndiee' va ni kiee ñu'u' a, te ni taan va.

**So'ŋ ni xaa a kii' ni tiví ángele jaan'
ndachuun', tun' ni'i' ichi' jaan'**

⁶Te uxa saa' ángele, ña tiin' uxa saa' ndachuun' tun' nichí' jaan' ndii, ni xikoo tu'va a te tiví a tun' jaan'.

⁷Sakan' te ni tiví ángele ña nuu' ndachuun' a. Te ni koyo i'in' xiin' ñu'u, ña saká xiin' ní', nuu' ñu'u' iin yivi'. Te ni xixi iin ta'vi' ña uní ñu'u' iin yivi'. Te ni xixi iin ta'vi' ña uní itun', tun' ita' nuu' ñu'u' jaan'. Te ni xixi tu sakuu' ku'u kuii' nuu' ñu'u' jaan'.

⁸Sakan' te ni tiví ángele ña uvi ndachuun' a, te ni nama nuu' miní ka'nu' iin ña kaa' ndee naa iku' kii' xixí a. Sakan' te iin ta'vi' ña uní miní ka'nu' jaan' ni nanduú ní'. ⁹Te ni xii' iin ta'vi' ña uní ti' ñu'u' miní ka'nu', te ni ndoñu'u' tu iin ta'vi' ña uní tundo'o, tun' xka'ndíá nuu' miní jaan'.

¹⁰Sakan' te ni tiví ángele ña uní ndachuun' a, te ni nama iin tiuun' ndatin chie va ndee ndivi' ndee naa iin choon. Te ni nama ri' nuu' iin ta'vi' ña uní itia iin yivi', xiin' nuu' iin ta'vi' ña uní tiko'yo'. ¹¹Te tiuun' jaan' ndii, uva nani' ri'. Te iin ta'vi' ña uní tikui ni nanduú uva. Te kua'a' ne yivi' ni xii' kii' ni xii' nia te jaan', sakan' ña ni nanduú uva ra'.

¹²Sakan' te ni tiví ángele ña kumi' ndachuun' a, te ni nduxin iin ta'vi' ña uní ñu'u, xiin' iin ta'vi' ña uní yoo', xiin' iin ta'vi' ña uní tiuun', te ni kuu iin yavi iin ta'vi' ña uní sakuu' ña jaan'. Te sakan' kōo' ñu'u iin ta'vi' ña uní iin ke'in'. Te ni ndee nándioo' tu yoo' xiin' tiuun' iin ta'vi' ña uní ñuu.

¹³Sakan' te ni ndani'i i nuu' i ndivi', te ni xini i sukun va ta'nu' iin tasu' ka'an ti'e' ri' ndii:

—Nda'vi, nda'vi, nda'vi va ne ndiee' nuu' ñu'u' iin yivi' kii' tiví uní ta'an ka ángele kaa' ndachuun' a —ni kachi' ti' jaan'.

So'ŋ ni xaa a kii' ni tiví ángele ña u'un ndachuun' a

9 ¹Sakan' te ni tiví ángele ña u'un ndachuun' a, te ni xini i ña xa ni nama iin tiuun', ti' ni ke'a ndee ndivi', nuu' ñu'u' iin yivi'. Te ni natiin ri' nda'a' ña nuniá' yavi kunu va. ²Te ni nunia' ri' yavi kunu va jaan'. Te ni kiee kua'a' xava'a ñu'ma ndee naa kua'a' ñu'ma kiee' iin xitun chie xava'a. Te ni kuu iin yavi ndee ni ndasi ñu'ma jaan' ñu'u ndee ni satívi' tu a tachi'. ³Te tein ñu'ma jaan' ni kiee tika. Te ni nakuchi ri' nuu' ñu'u'

iin yivi'. Te ni natiin ri' ña ndiee' ndee naa ña kumi' tisu'ma.
 4Te ni ki'in chuun ri' ña sanduxín ri' itia ña yoo nuu' ñu'u' iin
 yivi', uun sanduxín ri' itun', uun sanduxín ri' ku'u. Süu' jaan'
 ndii ni ki'in chuun kuiti' ri' te sando'o' ri' ne yivi', ne köo' sello
 Ndiosí ndu'u' ti'e'. 5Te sakan' tu ni ki'in chuun ri' te ka'ni' ri'
 ne yivi' jaan'. Süu' jaan' ndii ni ki'in chuun ri' te sando'o' u'vi
 va ña'a' ri' u'un ta'an yoo'. Te ña u'vi, ña sando'o' ti' jaan' ndii,
 u'vi a ndee naa kii' xaxi' tisu'ma iin ne yivi'. 6Te kivi' jaan'
 ndii, nanduku' ne yivi' jaan' ña xi'i. Ndisu köo' a kuni nia, te
 ka'an tu nimá nia kuví nia xa'a' a ña u'vi va xini nia, ndisu
 küvi kuví nia.

7Tika jaan' ndii, naa iin' kuei, ti' xa xito' koso' te yivi' kii'
 ku'un ra ñu'u, iin' ri'. Te i'in ri' ndii, ndu'u' iin ña kaa' ndee
 naa corona oro xini' ri'. Te nuu' ri' ndii, naa iin' nuu' ne yivi'
 iin' a. 8Te ixi' xini' ri' ndii, naa iin' ixi' xini' ña'a' iin' a, te nu'u
 ri' ndii, naa iin' nu'u león iin' a. 9Te ni ni'nu ri' iin ña kaa'
 ndee naa kaa' ti'e' ña ni'nu' te xiin'. Te ti'e' va ni'i' ndixin ri'
 ndee naa ni'i' kua'an kua'a' xava'a' kuei kii' taxa'an' ri' xita'
 ri' carreta kii' yoo ñu'u. 10Te ni yoo su'ma' ri', te ni yoo tu iñu'
 a ndee naa tisu'ma. Te xiin' su'ma' ri' jaan' yoo ña ndiee' ri'
 te sando'o' ri' ne yivi' u'un ta'an yoo'. 11Te ña xa'ndia chuun'
 nuu' ri' ndii, ángele, ña xa'ndia chuun' yavi' kunu va jaan',
 nduu' a. Te Abadón nani' ángele jaan' xiin' tu'un hebreo. Te
 xiin' tu'un griego ndii, Apolión nani' a.

12Xa ni ndi'i tundo'o' kini va ña nuu'. Ndisu chuun xa'a' va
 ndo'. Kusaa' yoo ka uvi ta'an a.

13Sakan' te ni tivi' ángele ña iñu ndachuun' a. Te ni xini
 so'o i iin tachi' yu'u' ña ni keta ma'in' kumi' saa' ndiki' ña yoo'
 nuu' ña ni kua'a' xiin' oro, ña iin' yatín nuu' Ndiosí. 14Te ni
 ka'an tachi' yu'u' jaan' xiin' ángele ña iñu, ña kumi' ndachuun'
 tun' nichí jaan' ndii:

—Kua'an te saiin' un' kumi' saa' ángele, ña tiín ndiee' yu'u'
 itia ka'nu', ña nani' Éufrates —ni kachi' tachi' yu'u' jaan'.

15Te ni saiin' kumi' saa' ángele jaan' te ka'ni' a iin ta'vi' ña
 uni ne yivi' iin yivi'. Sakan' ña xa' xa'a' hora jaan', xiin' kivi'
 jaan', xiin' yoo' jaan', xiin' kuiya jaan' ni xikoo' tu'va ángele
 jaan'. 16Te ni xini so'o i ña uvi ciento millón kuu' te xiin',
 te yoso' kuei jaan'. 17Te ni satuví tukuu a nuu' i, te ni xini i
 kuei xiin' te yoso' ti' jaan'. Te ña kasi tia'ni ña ni'nu' te yoso'

ri' ndii, ña kua'a ñu'u, xiin' ña ndi'e' ndee naa yuu' ña nani' zafiro, xiin' ña kuaan ndee naa azufre nduu' a. Te xini' ti' jaan' ndii, ndee naa iin' xini' león iin' a. Te ni kiese ñu'u, xiin' ñu'ma, xiin' azufre yu'u' ri'. ¹⁸Te ni xil'i iin ta'vi' ña un'i ne ndiee' iin yivi' ni xaa un'i ta'an tundo'o' chie jaan', ña nduu' ñu'u, xiin' ñu'ma, xiin' azufre, ña ni kiese yu'u' ri' jaan'. ¹⁹Kuachi ndii ni kumi' kuei jaan' ña ndiee' xiin' yu'u' ri', xiin' su'ma' ri'. Sakan' ña naa iin' xini' koo' iin' xini' su'ma' ri' jaan'. Te xiin' ña jaan' ni satuxu'vi' ri' ne yivi'.

²⁰Te ne ni xil'i ni xaa tundo'o' jaan' ndii, tee' ndee ni xini' nia tundo'o' jaan', ndisu ni nama nia nimá nia te nakoo nia ña nia'a ña xaa' nia, süu' jaan' ndii kusaa' xaka'nu' ka nia ña ndiva'a, xiin' ndiosí ña kua'a xiin' oro, xiin' plata, xiin' kaa kua'a, xiin' yuu', xiin' itun', tee' ndee küvi kuni' ña jaan', te küvi tu kuni' so'o a, te ni ndee küvi tu kaka a. ²¹Te ni nama tu nia nimá nia te nakoo nia ña xa'ni' nia ne yivi', xiin' ña kuini', xiin' ña xilín nia, xiin' ña xakui'na' nia.

Kuaxi nuu inga ángele ndiee' va xiin' tutu lulu ña iin' tuvi'

10 ¹Sakan' te ni xini' i inga ángele ndiee' va ña kuaxi nuu a ndee ndivi'. Te ángele jaan' ndii, iin' suku' a iin viko'. Te ndu'u' tu koo' yanki' xini' a. Te yi'é nuu' a ndee naa ñu'u. Te xa'a' a ndii, ndee naa iin' ñu'u ndichi iin' a. ²Te tiin' a iin tutu lulu tun' yoo' ña nunia'. Te ni xani' a xa'a' kua'a a nuu' mini' ka'nu'. Te xa'a' itin a ni xani' a nuu' ñu'u'. ³Te ni nde'i ti'e' a ndee naa nde'i iin león. Te ki'i' ndi'i ni nde'i a ndii, ni nakuiin uxa saa' ña nde'i savi'. ⁴Te ki'i' ni ka'an ña nde'i savi' jaan', te xa xito' ke'i i ña ni ka'an a ndii, ni xini' so'o i iin tachi' yu'u' ña keta' ndivi', ña ka'an ndii:

—Taxa'a sile un' ña ni xini' so'o un' jaan'. Ke'i un' ña ni ka'an uxa saa' ña nde'i savi' kaa' —ni kachi' tachi' yu'u' jaan' xiin' i.

⁵Sakan' te ángele, ña ni xini' i iin' nuu' mini' ka'nu' xiin' nuu' ñu'u' jaan' ndii, ni ndani'i a nda'a' a ndivi'. ⁶Te ni ka'an a ndii:

—Ndiosí, ña yoo ndee ndi'i' ni kivi', ña ni xa'a' ndivi' xiin' sakuu' ña yoo' tixin a, xiin' iin yivi' xiin' sakuu' ña yoo' nuu' a, xiin' mini' ka'nu' xiin' sakuu' ña ñu'u' tixin a, nduu' ña xini' ña ña'a' ka te ndi'i' iin yivi'. ⁷Süu' jaan' ndii ki'i' xaa kivi' ña

tiví ángele ña uxá ndachuun' a ndii, saxinú a ña ni chituní sí'e a, ña ni ka'an a xiin' ne xika' nuu' nuu' a, ne ni ka'an tiakú tu'un a —ni kachi ángele jaan'.

⁸Sakan' te ni ka'an ni tukuu tachi' yu'u' ña ni xini so'o i ni keta ndivi' jaan' xiin' i ndii:

—Kua'an te na'in un' tutu lulu tun' yoo' ña nunia', ña ni'i' ángele, ña iin' nuu' miní ka'nu' xiin' nuu' ñu'u' jaan' —ni kachi a.

⁹Te ni xa'an i nuu' ángele jaan', te ni xikan i tutu lulu jaan' nuu' a. Te ni ka'an a xiin' i ndii:

—Na'in a, te kaxi' un'. Kuu uva a tixin un', ndisu kuu vixi a ndee naa ñuñu' yu'u' un' —ni kachi ángele jaan' xiin' i.

¹⁰Te ni na'in i tutu lulu jaan' nda'a' a, te ni xaxi' i a. Te ni xini i ña vixi a yu'u' i, ndisu ni kuu uva a tixin i.

¹¹Sakan' te ni ka'an ka a xiin' i ndii:

—Kuní a ña ka'an tiakú tukuu un' xa'a' ña kundo'o ne ndiee' ñuu ka'nu' xiin' nda'a' a, xiin' xa'a' ña kundo'o kua'a' nuu' ne yivi', xiin' xa'a' ne yoo tu'un mii', xiin' xa'a' ne xa'ndia chuun' kuu' nuu' —ni kachi a.

Te uvi ta'an te ndiee' yu'u' xa'a' Ndiosí

11 ¹Te ni natiin i iin nduku tun' kaa' ndee naa iin tun' ki'in' ku'va. Te ni ka'an iin tachi' yu'u' xiin' i ndii:

—Kua'an te ki'in ku'va un' yukun' Ndiosí xiin' mii' nasoko' ne yivi' ña'a nuu' a. Te sakan' tu ka'vi un' saa ta'an ne yivi' xaka'nu' Ndiosí ikan'. ²Ndisu ki'in ku'va un' nuu' ki'e yukun' jaan', ña nduu' kuenta ne tuku', sakan' ña ni taxí Ndiosí nuu' ki'e jaan' nuu' ne tuku' jaan'. Te ne jaan' ndii, mii' kuu nia xiin' ne ndiee' ñuu Jerusalén su'un uvi xiko uvi yoo'. ³Te tianu' i uvi ta'an te ndiee yu'u' xa'a' i. Te te jaan' ndii, kui'nu ra toto ña nia'a ña suchi' va ini ra. Te ka'an ndoso' tiakú ra tu'un i iin mií uvi ciento uní xiko kivi' —ni kachi a.

⁴Te uvi saa' te ndiee' yu'u' jaan' nduu' uvi saa' tun' olivo xiin' uvi saa' kandelero mii' ita' ña tuún nuu' Ndiosí, ña nduu' xto'o sakuu' ña yoo iin yivi'. ⁵Te naa' yoo ndee ka ne yivi', ne kuni satuxu'ví ña'a' ndii, kiee ñu'u yu'u' ra te saa ndoñu'u' ra ne ndasi' ña'a' jaan'. Te nii' sakan' tu sandoñu'u' ra ndee ka ne kaka satuxu'ví ña'a'. ⁶Te yoo ndiee' ra te taxí ra kuun savi' kii' xika' ra iin yivi' ka'an tiakú ra tu'un Ndiosí. Te yoo tu ndiee'

ra te sananduu' ra tikui níi'. Te sakan' ni tu yoo ndiee' ra te sando'o' ra ne ndiee' iin yivi' xiin' ndee ka nuu' kui'e xatu saa ka ta'an ichi' kuní ra.

⁷Te kii' ndi'i ka'an ndoso' ra tu'un Ndiosí ndii, keta ti' nia'a yavi kunu va jaan' te kunta'an' ri' xiin' ra. Te kanando ña'a' ri', te ka'ni' tu ña'a' ri'. ⁸Te kundiee ñu'u' nde'i ra ya'ya ñuu ka'nu' mi' ni xi'i xto'o e' nuu' krusín. Te kivi' ñuu jaan' ña ka'an ndiaa ndii, ñuu Sodoma xiin' ñuu Egipto nani' a. ⁹Te sakuu' ñuu ka'nu' xiin' nda'a' a, xiin' sakuu' ti'vi' chie, xiin' sakuu' ne yoo tu'un mi', xiin' sakuu' nuu' ne yivi' koto ndi'e' ñu'u' nde'i ra uní kivi' yoso' sava, te taxí nia ndiee a. ¹⁰Te va'a va kuní sakuu' ne ndiee' iin yivi' jaan' xa'a' a ña ni xi'i te jaan'. Te saka'nu' nia kivi' jaan' samani' ta'an' nia ña'a, sakan' ña xa ni xi'i uvi' saa' te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí, te ni sando'o' va ña'a' jaan'. ¹¹Ndisu kii' ni xka'ndia uní kivi' yoso' sava jaan' ndii, ni sanatiaku Ndiosí te jaan'. Te ni ndondichi' ra. Te sakuu' ne ni xini' ña'a' ndii, ni yi'vi' xava'a nia. ¹²Sakan' te ni xini' so'o ra iin tachi' yu'u' ti'e' va ndee ndivi' ka'an a ndii:

—Kua'an kaa ndo' yo'o' —ni kachi a.

Te ni xini' ne ndasi' ña'a' jaan' kua'an kaa ra ndivi' nuu' iin viko'. ¹³Te ndiee' va ni taan hora jaan', te ni ndoñu'u' uxí ta'an ta'vi' nuu' i'in ciento nda'a' ñuu ka'nu' jaan', te ni xi'i tu uxá mií ne yivi'. Te ne ni xi'i ndii, ni yi'vi' xava'a nia, ña jaan' na ni xaka'nu' nia Ndiosí ndu'u' ndivi'.

¹⁴—Xa ni xka'ndia tundo'o' kini' va ña uvi. Te xa kuyatin' ña uní —ni kachi tachi' yu'u' jaan' xiin' i.

So'o ni xaa a kii' ni tivi' ángele ña uxá ndachuun' a

¹⁵Sakan' te ni tivi' ángele ña uxá ndachuun' a, te ni tiaku kua'a' tachi' yu'u' ndivi' ka'an a ndii:

Xto'o e' Ndiosí xiin' Cristo, ña tianu' a kuenta a ndii,

xa ni natiin a sakuu' ña xa'ndia chuun' iin yivi'.

Te ña jaan' ndii, ka'ndia chuun' a ndee ndi'i' ni kivi'.

Ni kachi tachi' yu'u' jaan'.

¹⁶Te ña xixa, ña oko kumi', ña ndiee' tei yatín nuu' Ndiosí ndii, ni xikundiee ndiee a nuu' a te ni xaka'nu' ña'a' a ¹⁷ka'an a ndii:

Xto'o ndu Ndiosí, ña ka'nu' koo' chukuu' nduu' un',

te yoo un', te ni yoo tu un', te kuaxi un'.

Taxi' ndu ña chindani un',
 sakan' ña xa ni natiin un' ña ndiee' koo' chukuu',
 te xa ni xa'a' un' xa'ndia chuun' un'.

¹⁸ Te ni nasaa' va ne yivi' iin yivi' xini nia yo'ó,
 ndisu xa ni xaa kivi' ña sando'o' ña'a' un'.
 Te xa ni xaa tu kivi' ña sana'má un' ne ni xi'i.
 Te xa ni xaa tu kivi' ña viku'un ya'vi' ne xika' nuu' nuu'
 un',

ne ka'an tiakú tu'un un'
 xiin' ne nduu' kuenta un',
 xiin' sakuu' ne xito' ka'nu' yo'ó,
 naa' ne ka'nu' nduu' nia,
 uun naa' ne nda'vi so'o nduu' nia,

te xa ni xaa tu kivi' ña sandoñu'u' un' ne sanduxín iin yivi'.
 Sakan' ni kachi tachi' yu'u' jaan'.

¹⁹ Sakan' te ni nunia' yukun' Ndiosí ña iin' ndivi'. Te tixin
 yukun' jaan' ndii, ni xini i iin' xatun' mii' naá kuento ña ni
 ndoo Ndiosí xiin' ne Israel. Te ni yi'e ñu'u savi', te ni xini so'o i
 tachi' yu'u', te ni nde'i tu savi' jaan', te ni taan', te sakan' tu ni
 koyo i'in' na'nu'.

So'o ni xaa kuaku' kua'a chie koo' chukuu' xiin' iin ña'a'

12 ¹ Sakan' te ni tuví iin ña nia'á ndatun' va ndivi', suu ni
 xini i iin ña'a', ña' ni'nu' ñu'u, te ndu'u' yoo' xa'a' a',
 te ndu'u' iin corona, ña ni kua'a xiin' uxi uvi ta'an tiuun', xini'
 a'. ² Te ña' jaan' ndii, xa xito' kaku si'e a'. Xa'a' a jaan' na nde'
 a', sakan' ña u'vi va xini a' ña kaku' si'e a' jaan'. ³ Sakan' te ni
 tuví ndivi' inga ña nia'á, suu ni xini i iin kuaku' kua'a chie va,
 te uxa ta'an kuu' xini' ri', te uxi ta'an kuu' ndiki' ri', te ndu'u'
 iin corona i'in xini' ri' jaan'. ⁴ Te ni suku' su'ma' ri' ndee chaa'
 ta'vi' sava tiuun' ndiee' ndivi', te ni sakoyó ña'a' ri' ñu'u' iin
 yivi'. Te ni xikuiin kuaku' jaan' nuu' ña'a', ña' xito' kaku si'e
 jaan', te kivi ndikun kaxi' ri' si'e a' jaan' kii' tuví ra. ⁵ Sakan'
 te ni kaku tiaa si'e a' te ka'ndia chuun' ndiee' ra nuu' sakuu'
 ne yivi' ndiee' iin yivi' xiin' ña nduu' ndee na itun' kaa. Te ni
 na'in Ndiosí si'e ña' jaan' ndee nuu' a mii' ndu'u' a nuu' tei
 ka'nu' a. ⁶ Te ni xinu ña'a' jaan' iin xaan' mii' ni xava'a Ndiosí
 xa'a' a' mii' ichi kaa'. Te ikan' koto ña'a' a iin mií uvi ciento
 uní xiko kivi'.

⁷Te nī xa'a' yoo iin ñu'u ndivi'. Te ángele Miguel xiin' ángele nda'a' xa'a' a ndii, nī kunta'an' a xiin' kuaku' jaan' xiin' ángele nda'a' xa'a' ti' jaan'. ⁸Ndisu nī kanando kuaku' jaan' xiin' nda'a' xa'a' ri' jaan'. Te nī kuvī ka kunduu' ri' ndivi'. Te nī kuvī ka tu kundiee nda'a' xa'a' ri' jaan' ikan'. ⁹Te nī xta'ni' kuaku' chie va jaan' ndivi' xiin' nda'a' xa'a' ri'. Te nī nama ri' nuu' ñu'u' iin yivi'. Te suvi' ri' nduu' koo' yata' iin yivi', ti' nani' diablo, ña nduu' ña ndiva'a, te nani' tu ri' ña tiin' kuachi, te suvi' tu ri' xini xa'an' sakuu' ne yivi' iin yivi'.

¹⁰Sakan' te nī xini so'o i iin tachi' yu'u' ti'e ndivi' ka'an ndii: Vitin xa nī xaa ña sakakú Ndiosí ne nduu' kuenta a, te kumi' a sakuu' ña ndiee', te xa'ndia chuun' a, te sakan' tu vitin xa'ndia chuun' Cristo tianu' a kuenta a xiin' ndiee'.

Kuachi ndii xa nī xta'ni' Ndiosí ña tiin' kuachi ne ta'an' e', te nī skana' ña'a' a iin yivi'.

Ña jaan' ndii, nī tiin' kuachi a ne jaan' nuu' Ndiosí nduvi' xiin' ñuu.

¹¹Te ne jaan' ndii, nī kanando nia nuu' ña nī tiin' kuachi ña'a' jaan'

xiin' ña ndiee' ní' Mbee Lulu, ña nī xitia xa'a' kuachi nia, xiin' ña ndixa, ña nī ndiee yu'u' nia xa'a' a.

Te nī kundani' kua'a' ka nia kivi' ñuu nia, süu' jaan' ndii nī sanakua'a nia a, te kuvī nia xa'a' ña ndixa jaan'.

¹²Sakan' na kuii' nakuatia' va ndo'ó, ña ndiee' ndivi' te va'a va kunī ndo'ó, ña ndiee' ndivi'.

Ndisu ndo'ó, ne ndiee' nuu' ñu'u' iin yivi' xiin' ti' ñu'u' minī ka'nu' ndii, kundo'o ya'a ndo', sakan' ña xa nī nuu' ña ndiva'a mii' ndiee' ndo'.

Te xi'é xava'a a, sakan' ña xiní a ña ndee ndia'vi' kivi' yoo nuu' a te koo a ñaa'.

Nī kachi a.

¹³Te kii' nī xini kuaku' jaan' ña nī xta'ni' ri' ndivi', te nī nama ri' nuu' ñu'u' iin yivi' ndii, nī xa'a' ndikún ri' ña'a' ña' nī tuvī tiaa si'e jaan'. ¹⁴Ndisu ña'a' jaan' ndii, nī natiin' a' uvī ta'an ndixin na'nu' ndee naa ndixin iin tasu' chie va, te kuvī kuta'nu' a', te xaa a' mii' ichi kaa' mii' xika' nuu' kuaku' jaan',

te ikan' koto ña'a' Ndiosí uní kuiya yoso' sava. ¹⁵Sakan' te ní xatía kuaku' jaan' kua'a' va tíkui xiin' yu'u' ri' ndee ní xkoo iin itía ka'nu' va xata' ña'a' jaan', ndiani te na'in ra' ña' jaan'. ¹⁶Ndisu ñu'u' ní chíndiee' ña'a' jaan', sakan' ña ní nunia' a, te ní ko'ni tíkui itía, te' ní xatía kuaku' jaan'. ¹⁷Sakan' naa' ní nasaa' xava'a ka kuaku' jaan' ní xini ri' ña'a' jaan', te ní keta ri' ikan' te kua'an kunta'an ri' xiin' siani' ña' jaan', ne kandixa' ña ka'an chuun' Ndiosí, te xika' ndaku tú nía nuu' ña ní ndiee yu'u' Jesús.

So'qo ní xaa uví ta'an ti' nía'a

13 ¹Te ní xikuiin kuaku' jaan' yu'u' mini ka'nu'. Te ní xini i keta' iin ti' iyó va kaa' mini ka'nu' jaan', te yoo uxa ta'an xíni' ri', te yoo tú uxi ta'an ndiki' ri', te ndu'u' iin corona nuu' i'in ndiki' ri' jaan', te yoso' tú iin kivi' ña kania'a xa'a' Ndiosí i'in xíni' ri'. ²Te ti' ní xini i jaan' ndii, naa kaa' ndika'a kaa' ri'. Te xa'a' ri' ndii, naa iin' xa'a' oso iin' a, te yu'u' ri' ndii, naa kaa' yu'u' león kaa' a. Te kuaku' ndii, ní taxi ri' ña ndiee' ri' nuu' ti' jaan' xiin' mii' xa'ndia chuun' ri', te ní taxi tú ri' kua'a' ndiee' ti' jaan'. ³Te ní xini i ña kua'a' xava'a ní tuxu'ví iin xíni' ti' iyó va kaa' jaan', ndee chaa' kuvi ri'. Ndisu ní nda'a ri', te ní nandaní va sakuu' ne yivi' iin yivi' xikundikún nía xata' ti' jaan'. ⁴Te ní xaka'nu' sakuu' nía kuaku', ti' ní taxi ndiee' ti' iyó va kaa' jaan', te ní xaka'nu' tú nía ti' iyó va kaa' jaan' ka'an nía ndii:

—Ndiee' koo' chukuu' ti' iyó va kaa' kaa'. Te köo' ndee iin ña kuvi kanando ña'a' —ní kachi nía.

⁵Te ti' iyó va kaa' jaan' ndii, ní natiin ri' ndiee' ña ka'an ñuñu' ri' xa'a' mii' ri', te kania'a ri' xa'a' Ndiosí. Te ní natiin tú ri' ndiee' te saa ri' ndee ka ña kuní ri' nuu' ñu'u' iin yivi' uvi xikó uvi yoo'. ⁶Sakan' na ní xa'a' kania'a ri' xa'a' Ndiosí, xiin' xa'a' kivi' a, te ní kania'a tú ri' xa'a' mii' ndu'u' a ndivi', xiin' xa'a' sakuu' ña ndiee' ndivi' jaan'. ⁷Te ní natiin ri' ndiee' te kunta'an ri' xiin' ne nduu' kuenta Ndiosí, te kanando ña'a' ri'. Te ní natiin tú ri' ndiee' nuu' ti'vi chié, xiin' nuu' ñuu ka'nu' xiin' nda'a' a, xiin' nuu' ne yoo tú'un mii', xiin' nuu' sakuu' nuu' ne yivi'. ⁸Te sakuu' ne ndee kii' ní ku'a'a iin yivi' ní xikoso' kivi' nía nuu' tutu mii' yoso' kivi' ne kumi' kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i' ndii, ní xaka'nu' nía ti' iyó va kaa' jaan'. Tutu

jaan' ndii, kuenta Mbee Lulu, ña ni xitia níi' xa'a' kuachi e', nduu' a. ⁹Na taxi so'lo sakuu' ndo'ó, ne yoo so'lo. ¹⁰Te naa' yoo ka taxi' Ndiosí ña saviku'ún ña'a' te yivi' ndii, suu saviku'ún ña'a' ra. Te yoo ka taxi' Ndiosí ña ka'ni' ña'a' te yivi' ndii, suu ka'ni' ña'a' ra. Xa'a' kaa' na kuní a ña kundieni yoo', ne nduu' kuenta a, te kaka ndaku e' ichi' a.

¹¹Sakan' te ni xini i keta' inga ti' iyo va kaa' tixin ñu'u'. Te yoo uvi ta'an ndiki' ri' naa iin' ndiki' iin mbee iin' a. Ndisu ka'an ti' jaan' ndee naa ka'an iin kuaku'. ¹²Te kumi' ti' jaan' sakuu' ndiee' ti' iyo va kaa', ti' nuu', te xaa' ri' chuun' nuu' ti' nuu' jaan'. Te kaviko' u'vi ri' ne yivi' iin yivi' ña saka'nu' nia ti' nuu', ti' ni nda'a xini' mii' ni tuxu'vi xava'a jaan'. ¹³Te ni xaa tu' ti' uvi jaan' ki'in' chuun ka'nu' koo' chukuu' nuu' ne yivi', ndee ñu'u ni kiee ndivi' ni xaa ri', te ni koyo a nuu' ñu'u' iin yivi' nuu' ne yivi'. ¹⁴Te ni xini xa'an' ri' ne yivi' iin yivi' xiin' chuun ka'nu', ña ni natiin ri' ndiee', te saa ri' nuu' ti' nuu' jaan'. Te ni ka'an chuun' ri' xiin' ne jaan' ña kasa'a nia iin ña niania' ti' nuu' jaan', ti' ndee chaa' kuví kuu' xiin' ichi, ndisu ni xi'i ri'. ¹⁵Te ni natiin ti' uvi jaan' ña ndiee' te satiaku ri' ña niania' ti' nuu' jaan', te ndee kuví ka'an a, te ka'an chuun' a te kuví sakuu' ne xiin' saka'nu' ña'a'. ¹⁶Te ni kaviko' tu' ri' sakuu' nuu' ne yivi' ña natiin nia iin tuni nda'a' kua'a nia uun ti'e' nia. Naa' ne ka'nu' nduu' nia uun naa' ne nda'vi so'lo nduu' nia, naa' ne vika' nduu' nia uun naa' ne nda'vi kuu' nduu' nia, naa' ne xika' ndiká nduu' nia uun naa' ne xiko' ni'i' iin xto'lo nduu' nia. ¹⁷Te naa' koo' tuni jaan' kumi' nia ndii, kuví sata' nia ni ndee kuví tu' xiko' ndee iin nia ña'a. Süu' jaan' ndii ne kumi' tuni jaan' ña nduu' kivi' ti' iyo va kaa' jaan' uun número kivi' ri' kuiti' kuví saa ña jaan'. ¹⁸Ña xini tuni ña taxi' Ndiosí kuní te kuví kundani e' ña yo'lo. Yoo ka kumi' ña xini tuni jaan' ndii, na tava' nia kuenta te kuni nia saa keta' número ti' jaan'. Te número ri' jaan' ndii, ndee naa iin número te yivi' nduu' a. Iñu ciento uní xiko iñu nduu' a.

Xita' te ciento uvi xiko kumi' mii' nuu'
Ndiosí xiin' nuu' Mbee Lulu

14 ¹Sakan' te ni xini i iin' ña nduu' Mbee Lulu jaan' xini' iku' Sión. Te ita' tu' ciento uvi xiko kumi' mií te yivi' xiin' a. Te jaan' ndii, yoso' kivi' Mbee Lulu jaan' xiin' kivi'

yuva' a ti'e' ra'. ²Te ni xini so'o i iin tachi' yu'u' ti'e' va ña kiee' ndivi', ndee naa tisó kua'an kua'a' va tikui, uun ndee naa ni'i nde'í savi' vi' ni'i a. Te tachi' yu'u' jaan' ndii, ndusu a ndee naa ki'i xanda' kua'a' koo' chukuu' ne yivi' ñuu' ña nani' arpa. ³Te xita' te jaan' iin yaa xaa' nuu' a mii' xa'ndia chuun' Ndiosí, xiin' nuu' kumi' saa' ña tiaku, te sakan' tu nuu' ña xixa jaan'. Koo' xachi' ña ni kuvi kata yaa jaan'. Süu' jaan' ndii te ciento uvi xiko kumi' mii' te xa ni sakakú Ndiosí nuu' ñu'u' iin yivi' jaan' kuiti' kuvi xita' a. ⁴Te te jaan' ndii, ni satívi' xiin' mii' ra xiin' ña'a', sakan' ña ni tondia ra ña'a'. Te ndikún ra Mbee Lulu jaan' mii' ka kua'an a. Te ni sakakú ña'a' Ndiosí tein ne yivi' iin yivi' te kunduu ra ndee naa tumaní' nuu' nditia a xiin' nditia Mbee Lulu jaan'. ⁵Te ni ndee ni ka'an tu ra tun vixi. Te te ndoo nduu' ra nuu' Ndiosí.

Taxi' uní ta'an ángele tu'un Ndiosí nuu' ne yivi'

⁶Te ni xini i ta'nu' inga ángele sukun va ndivi', ña ni'i tu'un va'a, ña yoo ndee ndi'i' ni kivi'. Te ka'an ndoso' a ña jaan' nuu' ne ndiee' nuu' ñu'u' iin yivi'. Naa kuu' nuu' sakuu' nuu' ne yivi', xiin' nuu' ne nduu' ti'vi' chie, xiin' nuu' ne yoo tu'un mii', xiin' ñuu' ka'nu' xiin' nda'a' a. ⁷Te ti'e' ka'an a ndii:

—Kuyi'vi ndo' Ndiosí, te koto ka'nu' ndo' a. Sakan' ña xa ni xaa kivi' ña sana'má a ne yivi'. Sakan' na kuu' saka'nu' ndo' ña jaan', ña ni xa'a ndivi', xiin' ñu'u' iin yivi', xiin' mini' ka'nu', xiin' tiko'yo' —ni kachi' ángele jaan'.

⁸Sakan' te ni ndikun ña'a' ángele ña uvi ka'an a ndii:

—Xa ni nduxin ñuu' ka'nu' Babilonia, xa ni nduxin a.

Sakan' ña ne ni ndiee ñuu' jaan' ni satívi' sakuu' ne ndiee' iin yivi' xa'a' a ña xaa' ña ndee naa xaa' iin ña'a', ña' xiín, ña' küni viko ni'i' xiin' mii' nuu' ña jaan' —ni kachi' a.

⁹Sakan' te ni ndikun tu ángele ña uní ka'an ti'e' a ndii:

—Yoo ka saka'nu' ti' iyo va kaa' jaan', xiin' ña niania' ri', te natiin ña tuni ri' ti'e' ña uun nda'a' ña ndii, ¹⁰kuní a ña ko'o ña vino uva, te' nduu' ña xi'é va Ndiosí xini a ne jaan'. Sakan' ña katia ña xi'é a jaan' xata' ne jaan', te kundo'o ndiee' va ña xiin' ñu'u', xiin' azufre nuu' ángele, ña xika' nuu' nuu' a, te kundo'o tu ña nuu' Mbee Lulu jaan'. ¹¹Te ñu'ma, ña kiee' mii' ñu'u' ña tundo'o' jaan' ndii, kiee' te kiee' a ndee ndi'i' ni kivi'. Sakan' ña ni xaka'nu' ña ti' iyo va kaa' jaan' xiin' ña niania'

ri', te ni natiin tu nia tuni kivi' ri'. Te koo' kivi' nandiee' nia nduvi' xiin' nii' ñuu nuu' tundo'o' jaan'. ¹²Xa'a' a kaa' na kuní a ña kundieni yoo' ne nduu' kuenta a, ne saxinú ña ka'án chuun' Ndiosí, te xika' ni'í e' ichi' Jesús —ni kachi' ángele ña uni jaan'.

¹³Te ni xini so'o i iin tachi' yu'u' ña keta' ndee ndivi' ka'án xiin' i ndii:

—Ke'í un' ña yo'o': “Ndee vitin, te ndee amaa ka ndii, sañu'u' va xto'o e' ne xika' nuu' nuu' a ndee kuví ña” —ni kachi' tachi' yu'u' jaan'.

Te ni ka'an Espíritu ndii:

—Ña ndaku nduu' a. Nandiee' ña nuu' chuun vie, ña ni xaa ña, kuachi' ndii kiee va'a ña xa'a' chuun va'a ña ni xaa ña —ni kachi' Espíritu.

Nakaya ángele ña savi' nuu' ñu'u' iin yivi' trigo xiin' uva

¹⁴Te ni xito i, te ni xini i iin viko' yaa. Te nuu' viko' jaan' ndu'u' iin ña kaa' ndee naa ña nduu' tu te yivi'. Te ndu'u' iin corona oro xini' a. Te tiin' a iin ichi' ki'i' xín' va. ¹⁵Sakan' te ni keta inga ángele yukun' ña iin' ndivi', te ti'e' ka'án a xiin' ña ndu'u' nuu' viko' jaan' ndii:

—Xa'a' kii' un' ka'ndia un' ña savi' xiin' ichi' ki'i' un' ñaa', sakan' ña xa xixa ña savi' nuu' ñu'u' iin yivi' te xa ni xaa kivi' ña nakaya un' —ni kachi' ángele jaan' xiin' a.

¹⁶Sakan' te ni xa'ndia ña ndu'u' nuu' viko' xiin' ichi' ki'i' a ña savi' jaan' nuu' ñu'u' iin yivi', te ni nakaya ña'a' a.

¹⁷Sakan' te ni xini i ni keta inga ángele yukun' ña iin' ndivi'. Te ni'í tu a jaan' iin ichi' ki'i' xín' va. ¹⁸Te ni keta ka inga ángele nuu' a mii' nasoko' ne yivi' ña'a' nuu' Ndiosí. Te kumi' ña jaan' ndiee' nuu' ñu'u'. Te ti'e' va ni ka'an a xiin' ángele ña tiin' ichi' ki'i' xín' jaan' ndii:

—Xiin' ichi' un' ñaa' ka'ndia un' i'in yutu uva xa'a' ña tata iin yivi', sakan' ña xa ni xixa uva jaan' —ni kachi' ángele jaan'.

¹⁹Ikan' te ni xa'a' ángele jaan' xa'ndia a yutu uva jaan' xiin' ichi' ki'i' a jaan' nuu' ñu'u' iin yivi', te ko'ni ña'a' a mii' xe'ní ña'a' a, ña nduu' ña xi'é va Ndiosí. ²⁰Te ni xe'ni ángele jaan' uva jaan' nuu' ñuu, te kii' ni xe'ni ña'a' a ndii, ni kiee kua'a' níí, te ni kaa a ndee yatín yu'u' iin kuei, te ni kiku a yatin' uni ciento kilómetro.

Uxa ta'an ángele ña ni'i' uxa
ta'an kui'e ña so'o' ndi'i'

15 ¹Ikan' te ni xini i ndivi' inga ña nia'á ka'nu' koo' chukuu' ña sanandani yoo ka. Ni yoo uxa ta'an ángele, te ni'i' a uxa ta'an kui'e ña so'o' ndi'i', te xiin' ña jaan' saxinu Ndiosí ña xi'é a xini a ne yivi'. ²Ni xini tu i kandu'u' iin ña kaa' ndee naa mini chie, te tuvi' kaxi' a ndee naa yuu' tata, te ndee naa kiee' ñu'u' nuu' a. Te ni xini tu i ne ni kanando nuu' ti' iyo va kaa' jaan', xiin' ña niania' ri', te ni natiin tu nia número kivi' ri'. Te ne jaan' ndii, ita' nia nuu' mini jaan' tiin' i'in nia ñuu' ña nani' arpa, ña ni taxi Ndiosí nda'a' nia. ³Te xita' nia yaa ña ni xita Moisés, te ni xika nuu' nuu' Ndiosí, te nduu' tu a yaa Mbee Lulu. Ka'án nia ndii:

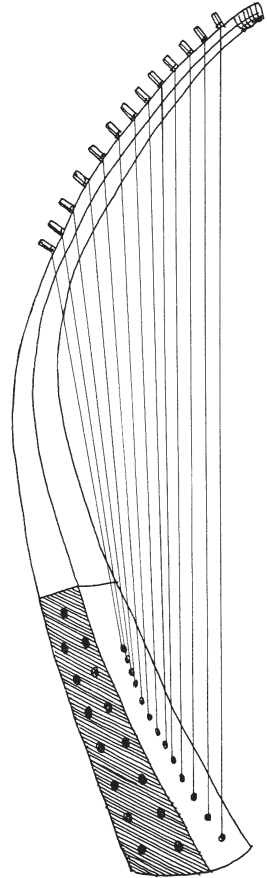
Xto'o' ndu Ndiosí, ña ka'nu' koo'
chukuu' nduu' un',
Ña ka'nu' va nduu' ña xaa' un', te
ndatun' va a.
Ña ndaku va nduu' ichi' un', te ña
ndixa nduu' a.
Te xa'ndia chuun' nuu' ne yivi' iin
yivi' nduu' un'.

⁴Te kuní a ña kuyi'vi sakuu' ne yivi' yo'ó,
te koto ka'nu' nia yo'ó, Ndiosí kua'a.

Kuachi ndii iin ndaa' yo'ó kuiti' nduu' ña ndoo ndi'i,
xa'a' a jaan' na sakuu' ne yivi' iin yivi' kixin nuu' un', te
saka'nu' nia yo'ó,
sakan' ña ni nia'a un' ña xachuun' ndaku va un'.

Yaa jaan' xita' ne jaan'.

⁵Ndi'i' jaan', te ni xito i, te ni xini i ña ni nunia' yukun' toto ña iin' ndivi', mii' iin' ña nia'á ña ni taxi Ndiosí kuento a xa'a' ña saa a xa'a' e'. ⁶Te tixin yukun' jaan' ni kiee uxa saa' ángele

Arpa ña xandaa' e'
(15.2)

ni'i' a uxá ta'an kui'e jaan'. Te ángele jaan' ndii, ni'nu' a toto yaa nani' xiñu. Te kanu' iin toto ña ni kua'a xiin' yu'va oro tia'ni' a. ⁷Sakan' te ni taxí iin ña tiaku, ña kumi' jaan', nda'a' i'in ángele jaan' iin ko'o' oro ña ñu'u' chitu' vi' ña xi'é va Ndiosí, ña yoo tiaku ndee ndi'i' ni kivi'. ⁸Te ni chitu' va tixin yukun' jaan' xiin' ñu'ma ña ni kiee mii' nia'á ña ka'nu' Ndiosí xiin' ña ndiee' a. Te kōo' kuví ndi'vi' tixin yukun' jaan' xa'a' ñu'ma jaan' ndee ndi'i' xaxa' uxá saa' ángele jaan' uxá saa' kui'e jaan'.

So'o ni xaa a kii' ni xatia uxá saa' ángele jaan' ña ñu'u' ko'o' a

16 ¹Sakan' te ni xini so'o i iin tachi' yu'u' ti'e' ña ni keta tixin yukun' jaan'. Te ni ka'an a xiin' uxá saa' ángele jaan' ndii:

—Kua'an ndo' te katia ndo' ña xi'é Ndiosí, ña ñu'u' ko'o' ñaa', nuu' ñu'u' iin yivi' —ni kachi tachi' yu'u' jaan'.

²Te ni xa'an ángele ña iin, te ni xatia a ña ñu'u' ko'o' a nuu' ñu'u' iin yivi'. Ña jaan' na kuii' ni kiee ta'a xatu ña kini va iin' iin' ne ni natiin tuni ti' iyo va kaa' jaan', te ni xaka'nu' nia ña niania' ri'.

³Te ni xa'an ángele ña uvi, te ni xatia a ña ñu'u' ko'o' a nuu' miji ka'nu'. Ña jaan' na kuii' ni nandu'u ra' ní' ne ni xi'i, te ni xi'i sakuu' ti' ñu'u' tikui jaan'.

⁴Te ni xa'an ángele ña uní, te ni xatia a ña ñu'u' ko'o' a nuu' sakuu' itia xiin' sakuu' tiko'yo'. Ña jaan' na kuii' ni nandu'u tu te' jaan' ní'. ⁵Sakan' te ni xini so'o i ka'an ángele ña xito' tikui iin yivi' ndii:

—Tákui'e, ña ndaku nduu' un', te yoo un', te ni yoo un', ña ndoo ndi'i' nduu' un', sakan' ña katun' ndaku un' ne kaa' kii' xaa' un' ña kaa'. ⁶Kuachi ndii ne kaa' ni xatia ní' ne nduu' kuenta un' xiin' ní' ne ni ka'an tiakú tu'un un'. Sakan' na kuii' taxí un' ní' ko'o' nia. Sakan' ña xata'an ña natiin' nia tundo'o' kaa' —ni kachi ángele xiin' a.

⁷Sakan' te ni xini so'o tu i inga tachi' yu'u' ña ni keta mii' nasoko' ne yivi' ña'a nuu' Ndiosí ka'an a ndii:

—Xto'o ndu Ndiosí, ña ka'nu' koo' chukuu' nduu' un', te ña ndixa xiin' ña ndaku xaa' un' kii' sana'má un' ne jaan' —ni kachi a.

⁸Te ni xa'an ángele ña kumi', te ni xatia a ña ñu'u' ko'o' a nuu' ñu'u'. Ña jaan' na kuii' ni xa'a' xa'mi' a ne yivi' iin yivi'

xiin' ñu'u a. ⁹Te sakuu' ne ni xixi xiin' ñu'u ña i'ni' va jaan' ndii, ni kania'a nia xa'a' Ndiosí, ña kumi' ndiee' nuu' kui'e jaan', te ni nama nia nimá nia te saka'nu' ña'a' nia.

¹⁰Te ni xa'an ángele ña u'un, te ni xatia a ña ñu'u' ko'o' a nuu' a mii' xa'ndia chuun' ti' iyo va kaa' jaan'. Ña jaan' na kuii' ni kuu iin yavi mii' xa'ndia chuun' ti' jaan'. Te ni xaxi'i' ne yivi' yaa' nia xa'a' ña u'vi' ndo'o' nia. ¹¹Te ni kania'a nia xa'a' Ndiosí ndu'u' ndivi' xa'a' ña u'vi' ndo'o' nia xiin' xa'a' ta'a jaan'. Ndisu ni nama nia nimá nia te nakoo nia ña nia'a ña xaa' nia.

¹²Te ni xa'an ángele ña iñu, te ni xatia a ña ñu'u' ko'o' a itia ka'nu' ña nani' Éufrates. Ña jaan' na kuii' ni ndoko tikui itia jaan', te kuvi xka'ndia te xa'ndia chuun' kuu' nuu' xiin' te xíin' ra íkan', te kuaxi mii' keta' ñu'u'. ¹³Sakan' te ni xini i uni ta'an espíritu kiní, ña iin' ndee naa sa'va, kiee' a yu'u' kuaku' jaan', xiin' yu'u' ti' iyo va kaa', ti' kuu' nuu', xiin' yu'u' te ka'an tiakú tun vixi. ¹⁴Te espíritu kiní jaan' ndii, ña ndiva'a nduu' a, te yoo ndiee' a te xaa' a chuun ka'nu'. Te kua'an a nuu' sakuu' ne xa'ndia chuun' kuu' nuu', ne ndiee' kanii' iin yivi', te sanduiin' a ne jaan', te kunta'an' nia xiin' Ndiosí, ña ka'nu' koo' chukuu', kivi' chie so'o' ndi'i'.

¹⁵Ka'an xto'o' e' ndii: “Chuun xa'a' va ndo', yu'u ndii, kixin i kii' koo' a naá nimá ndo' ndee naa xaa' te kui'na'. Te sañu'u' va Ndiosí ne xito' xiin' mii', te yoo tu'va nia xiin' toto nia, koto ka kaka iin' vichi' nia, te kuchani nia nuu' ne yivi'”, kachi a.

¹⁶Te ni kaya espíritu kiní jaan' te xa'ndia chuun' jaan' iin xaan' mii' nani' Armagedón xiin' tu'un hebreo.

¹⁷Sakan' te ni xatia ángele, ña uxa, ña ñu'u' ko'o' a tein tachi'. Sakan' te ni ka'an ti'e' iin tachi' yu'u' ña keta' nuu' tei ka'nu' tun' iin' tixin yukun' ña iin' ndivi' ndii:

—Xa ni xinu a —ni kachi a.

¹⁸Sakan' te ni kiee ñu'u' savi' ndiee' va, te ni ka'an ki'in' tachi' yu'u', te ti'e' va ni nde'i' savi', te sakan' tu' ndiee' xava'a ni taan ñu'u' iin yivi'. Te koo' kivi' ni taan saa ni taan kivi' jaan' ndee kii' ni xikoo ne yivi' iin yivi'. ¹⁹Sakan' na ni ndata' ñuu ka'nu' uni ta'an tu'un', te ni ndoñu'u' sakuu' ñuu ña yoo nuu' ñu'u' iin yivi'. Te ni naka'an' tu' Ndiosí xa'a' ñuu ka'nu' Babilonia te sako'o' ndi'i' a ne jaan' vino, te' ka'an ndiaa xa'a' tundo'o' ña sando'o' a ne jaan' xa'a' ña xi'é va a xini ña'a' a. ²⁰Te ni ndoñu'u' tu' sakuu' ñu'u' ña ñu'u' i'nu ma'in' mini

ka'nu', xiin' sakuu' iku' ña ita' nuu' ñu'u'. ²¹Te ndee ndivi' ni kiee kua'a' va i'in' na'nu' ña vie ndee uvi xiko kilo, te ni koyo a siki' ne yivi', ndisu ni kani'a' a ndi'i nia xa'a' Ndiosí xa'a' tundo'o' chie ña sando'o' ña'a' a jaan', sakan' ña iin tundo'o' kini va nduu' a.

Yo'o' ka'an iin ángele ndee ña kuni kachi a ña ni xini Juan yoso' iin ña'a' kochi' kua'a' iyo va kaa'

17 ¹Sakan' te ni kuyatin iin ángele ña ndiaka' ta'an' xiin' ña uxá ta'an' ña ni ni'i ko'o' jaan', te ni ka'an a xiin' i ndii:

—To'o' xiin' i, te nia'a' i yo'ó ndee nuu' tundo'o' sando'o' Ndiosí ña'a', ña' ka'nu', ña' xiín, te ndu'u' a nuu' kua'a' tikui. ²Te ña' jaan' ni nduu' musa sakuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ne yivi' iin yivi'. Te ne yivi' iin yivi' ndii, ndee naa ne xini nduu' nia xa'a' a ña ni xaa nia ña xiín naa ña xaa' ña' jaan' —ni kachi ángele jaan'.

³Sakan' te ni nia'a' Espíritu iin ña satuví nuu' i, ña ndiaka' ángele jaan' yu'u' ndee ni xaa ndu iin xaan' mii' ichi kaa'. Te ni xini i iin ña'a' ña' yoso' iin ti' kua'a' ndukun' iyo va kaa'. Te ti' jaan' ndii, yoso' kani' iin' ri' kua'a' kivi' ña kani'a' a xa'a' Ndiosí. Te yoo uxá ta'an' xini' ri', te yoo tu uxí ta'an' ndiki' ri'. ⁴Te ña'a' jaan' ndii, ni'nu' a' toto ndukun' xiin' ña kua'a' ndukun'. Te tití a' xiin' ña kua'a' xiin' oro, xiin' kua'a' nuu' yuu' xiñu ña ndiaa ya'vi' koo' chukuu', xiin' yuu' yi'é, xiin' ña nani' perla. Te ni' a' iin yaxin' ña ni kua'a' xiin' oro mii' ñu'u' kua'a' ña nia'a' xiin' ña kini iin', ña nduu' ña xiín ña ni xaa a' xiin' ne yivi'. ⁵Te yoso' iin kivi' si'e ti'e' a' ka'an a ndii: “Ka'nu' va nduu' ñuu Babilonia, te nduu' a si'i' sakuu' ña'a' ña' xiko' xiin' mii', te kandu'u' a' xiin' te yivi'. Te nduu' a xa'ndu sakuu' kuachi ña kini iin' ña xaa' ne yivi' iin yivi'”, kivi' jaan' yoso' ti'e' a'. ⁶Te ni xini i ña xini ña'a' jaan' xiin' ní' ne nduu' kuenta Ndiosí, xiin' ní' ne ni xi'i xa'a' a ña ni ndiee yu'u' va nia xa'a' Jesús. Te kii' ni xini ña'a' i ndii, ni nandaní xava'a' i.

⁷Te ni ka'an ángele jaan' xiin' i ndii:

—Nandaní un'. Yu'u' sakuni' yo'ó ña si'e xa'a' ña'a' kaa' xiin' xa'a' ti' iyo va kaa', ti' yoso' a' kaa', ti' kumi' uxá ta'an' xini' xiin' uxí ta'an' ndiki'. ⁸Te ti' iyo va kaa', ti' ni xini un' jaan' ndii, ni yoo ri', ndisu vitin ndii, koo' ka ri', te xa xito' keta' kuii ni tukuu' ri' yavi' kunu va jaan', te ku'un ri' mii'

ndoñu'u' ri'. Te sakuu' ne ndee kii' ni kua'a iin yivi' ni xikosó' kivi' nia nuu' tutu mii' yoso' kivi' ne kumi' kivi' nuu' ña kōo' kivi' ndi'i' ndii, nandaní va nia kii' kuní nia ti' jaan', sakan' ña ni yoo ri', te kōo' ri' vitin, ndisu tuví ka ri'. ⁹Ña xini tuní kuní te kuví kundani e' ña yo'o'. Uxa ta'an xini' ti' jaan' ndii, ka'an ndiaa a xa'a' uxa ta'an xiki' mii' ndu'u' ña'a' jaan', ¹⁰te ka'an ndiaa tu uxa ta'an xini' jaan' xa'a' uxa ta'an te xa'ndia chuun' kuu' nuu'. U'un ta'an te xa'ndia chuun' jaan' ndii, xa ni xi'i ra, te iin ra xa'ndia chuun' ka vitin, te inga ra ndii, tia'an kixin ra. Ndisu kii' kixin te jaan' ndii, iin xa'a' kuiti' ka'ndia chuun' ra. ¹¹Te ti' iyo va kaa' jaan', ti' ni yoo, ndisu kōo' ri' vitin ndii, ka'an ndiaa a xa'a' iin te ka'ndia chuun' te unia, ndisu iin nduu' ra xiin' te uxa ta'an jaan'. Te ku'un ra, te ndoñu'u' ra. ¹²Te ndiki', ña uxí ta'an ña ni xini un' jaan' ndii, ka'an ndiaa a xa'a' te uxí ta'an te tia'an ka'ndia chuun' kuu' nuu'. Ndisu natiin ra ndiee' te ka'ndia chuun' inga' ra xiin' ti' jaan' iin xa'a' sie kuiti'. ¹³Te nduuiin kuento te jaan' ña taxí ra ña ndiee' ra xiin' ndiee' ra nuu' ti' jaan'. ¹⁴Te ti' jaan' xiin' te jaan' ndii, kuun ta'an' ra xiin' Mbee Lulu, ndisu kanando Mbee Lulu jaan' xiin' ne ndikún ichi' a nuu' ti' jaan', sakan' ña xto'o ka'nu' ka nduu' a te sakan' sakuu' xto'o, te ña ka'nu' ka nduu' tu a te sakan' sakuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu'. Te ne ndikún ichi' a nduu' ne ni kaxa Ndiosí, ne ni nakaxin a te xika' ndaku nia nuu' a —ni kachi ángele jaan' xiin' i.

¹⁵Te ni ka'an tu ángele jaan' xiin' i ndii:

—Te tikui, te' ni xini un' mii' kandu'u' ña'a' ña' xiko' xiin' mii' jaan' ndii, ka'an ndiaa ra' xa'a' sakuu' nuu' ka'nu' xiin' nda'a' a, xiin' xa'a' ne kua'a' koo' chukuu' ne ndiee' iin yivi', xiin' xa'a' sakuu' nuu' ne yivi', xiin' xa'a' sakuu' ne yoo tu'un mii'. ¹⁶Te ti' iyo va kaa' jaan' xiin' uxí ta'an ndiki' ri', ña ni xini un' jaan' ndii, kundasi' a ña'a' ña' xiko' xiin' mii' jaan'. Te sakui'na' a sakuu' ña nduu' kuenta a', te tava' a toto a' ndee kuu' iin' vichi' a'. Te kaxi' a ñu'u' nde'i a', te kamí a ña' jaan' xiin' nu'u'. ¹⁷Kuachi ndii mii' Ndiosí ni saka'an nimá ña jaan' te saa a ña ni chituní Ndiosí. Sakan' na kuu' nakuiin yu'u' a ña taxí a ña ndiee' a nuu' ti' jaan' ndee xinu ña ka'an tu'un Ndiosí. ¹⁸Te ña'a' jaan' ndii, ka'an ndiaa a' xa'a' nuu' ka'nu', mii' yoo te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' i'in te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ne yivi' iin yivi'.

So'õ saa a kii' ndoñu'u' ñuu Babilonia

18 ¹Te kii' ndi'i ni xini i ña jaan' ndii, ni xini i ña kuaxi nuu inga ángele ndiee' koo' chukuu' ndivi', te ni yi'e kanii' iin yivi' ni xaa ña ndatun' a jaan'. ²Te ti'e va ni ka'an a ndii:

—¡Xa ni nduxin ñuu ka'nu' Babilonia, xa ni nduxin a! Te vitin ndii mii' ndiee' ña ndiva'a ni nanduu a, te ni nanduu tu a mii' ñu'u' espíritu ña ndiva'a jaan'. Te ni nanduu ni tu a mii' ndiee' sakuu' nuu' saa kini va iin', ti' ndasi' e' kaxi' e'. ³Ni sanduxin Ndiosí ne ndiee' ñuu jaan', kuachi ndii suvi ña ni xaa sakan', te ni xaa sakuu' ne yivi' iin yivi' sakuu' nuu' ña xifn. Sakan' ña ndee naa ni sako'o' ne jaan' ne yivi' jaan' vino xatu va, te ni xini va ña xiin' ne jaan'. Te sakan' tu sakuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ne yivi' iin yivi' ndii, ni xaa ra ña xifn xiin' ne ñuu jaan', sakan' ña ni nduuiin ra xiin' ne jaan' xiin' kuachi ña xaa' ña. Te sakuu' ne naxiko' ña'a iin yivi' ndii, ni kuvika' va ña ni xaa ne ñuu jaan' xa'a' a ña ni xa'ni' ndii' ne jaan' xu'un' xa'a' a ña kuni koõ ndatun' ña —ni kachi ángele jaan'.

⁴Sakan' te ni xini so'õ i tuku tachi' yu'u' ña ni keta ndivi' ka'an a ndii:

—Ne kua'a i, kiee ndo' ñuu Babilonia ñaa', te saa ndo' kuachi ña xaa' ne jaan' te sando'o' tu i ndo'ó xiin' tundo'o' chie ña ñatiin ne jaan'. ⁵Kuachi ndii xa kua'a' va kuachi ni xaa ña, te ndee ndivi' mii' ndu'u' Ndiosí ni naxaa a. Te xa ni xaa kivi' ña sando'o' ña'a' a xa'a' sakuu' kuachi ña jaan'. ⁶Sakan' na kuii', saa nii' ni xaa ña xiin' ne yivi' ndii, nii' sakan' na kundo'o' ña. Te na nacha'vi ña saa nii' ni xaa ña ña ña'a. Na kutu' kati'i' yaxin' mii' ña xiin' te' uva va saa nii' ni xaa ña ña ña'a jaan'. ⁷Saa nii' kua'a' ni xika' ñuñu' ne jaan', xiin' saa nii' kua'a' ni xika' sii' ña'a' ña ndii, nii' sakan' na kundo'o' u'vi ña, te nii' sakan' tu na kuaku u'vi ña. Sakan' ña ka'an ne jaan' xiin' nimá ña ndii: “Xa'ndia chuun' e' nuu' sakuu' ne ndiee' iin yivi' ndee naa iin te xa'ndia chuun' kuu' nuu', te kuasa' tu ndo'o' e' ndee naa iin ña' kuaan', te ni ndee koo' tu kivi' kusuchi' ini e'”, kachi ña xiin' nimá ña. ⁸Xa'a' a jaan' na iin xaa ki'i' kuiti' sakuu' ña kundo'o' ña, koõ ña kivi ña, koõ tu ña kusuchi' ini ña, te koõ ni tu soko, te kooko tu ñuu ña.

Sakan' ña xto'ō e' Ndiosí, ña sana'má ña'a' ndii, ndiee' koo' chukuu' a.

⁹Te kii' kuní te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ne yivi' iin yivi' ñu'ma ña xixí ñuu Babilonia jaan' ndii, kusuchi' va iní ra, te kuaku u'vi tu ra. Sakan' ña ni xaa te jaan' kuachi ka'an ñuu jaan', te ni xika sii' nia'a tu ra íkan'. ¹⁰Te xa'a' a ña yi'vi ra kundo'ō na ra xiin' ñuu jaan' ndii, ndee ndoso' kuita ra, te ka'an ra ndii:

—Xa nda'vi, xa nda'vi kuu' ne ndiee' ñuu ka'nu' Babilonia kaa', ñuu ne ni kumi' ña ndiee'. Iin ni xaa ki'i' kuiti' ña ni sando'o' ña'a' Ndiosí —kachí ra.

¹¹Te ne naxiko' ña'a iin yivi' ndii, kusuchi' tu iní nia, te kuaku u'vi tu nia xa'a' ne ni ndiee' ñuu jaan', sakan' ña kōo' ka ne sata' kua'a' ña'a ña ya'vi ña xiko' nia, ¹²naa kuu' oro, xiin' plata, xiin' kua'a' nuu' yuu' xiñu ña ndiaa ya'vi', xiin' yuu' yi'é ña nani' perla. Naa kuu' ki'in' nuu' toto ndatun' va, naa kuu' toto yaa va, xiin' toto ndukun', xiin' toto kua'a ndukun', xiin' toto ya'vi' va ña nani' seda. Te kōo' ka ne sata' tu kua'a' ña'a ña ya'vi' ña xiko' nia, naa kuu' vitu' xavixín', xiin' sakuu' ña'a ña kua'a xiin' ndiki' nuu' elefante, xiin' vitu' ya'vi' va, xiin' kaa, xiin' ka kua'a, xiin' ka ti'e' va, xiin' yuu' ña nani' mármol. ¹³Te kōo' ka tu ne sata' ña'a kua'a' ña ya'vi' ña xiko' nia, naa kuu' sakuu' ña xaa' asin' ña xaxi', naa kuu' canela, xiin' sakuu' ña xavixín', naa kuu' suxa chu'ma, xiin' ña xavixín' ña nani' mirra, xiin' ki'in' nuu' ka tikui xavixín' ya'vi'. Te kōo' ka ne sata' tu ña'a nia, naa kuu' vino, xiin' xa'an oliva, xiin' yuchi' xita' va'a ña ndi'i va, xiin' ndikin' trigo, naa kuu' sindiki', xiin' mbee, xiin' kuei, xiin' carreta tun' kañuu' kuei, xiin' ndee ne yivi', ne ni ke'vi xachuun' nuu' iin xto'ō. ¹⁴Te ni ka'an tu tachi' yu'u' jaan' ndii:

—Kōo' ka ña va'a ña ndioo' iní va ndo' xa'a' kumi' ndo', xa ni ndoñu'u' sakuu' ña ndatun' xiin' ña vika' nuu' ndo'. Te kōo' kivi' natiin xachi' ka ndo' ña ndioo' iní va ndo' xa'a' jaan' —ni kachí a.

¹⁵Te ndee xika' kuita tu ne naxiko' jaan', ne ni kuvika' xa'a' ne ndiee' ñuu jaan', xa'a' a ña yi'vi va tu nia ña kundo'ō nia xiin' ne ndiee' ñuu jaan'. Te kusuchi' iní nia te kuaku u'vi nia, ¹⁶te ka'an tu nia ndii:

—Xa nda'vi, xa nda'vi kuu' ne ni ndiee ñuu ka'nu', mii' ni ndiee ne ni ni'nu toto ndatun' va, xiin' toto yaa va, xiin' toto ndukun', xiin' toto kua'a ndukun'. Te ni titi ña xiin' ña kua'a xiin' oro, xiin' ña kua'a xiin' yuu' xiñu ña ndiaa ya'vi va, xiin' yuu' yi'é ña nani' perla. ¹⁷Te iin ni xaa ki'i' kuiti' ña ni ndoñu'u' ña vika' ña —kachi ne jaan'.

Te sakan' tu sakuu' te satuvi' tundoo' na'nu', tun' kua'an nuu' mini ka'nu', xiin' ne cha'vi xa'a' a ña kua'an ña xiin' nu', xiin' te xachuun' nuu' nu', xiin' ne ki'in' xu'un' ña xachuun' ña nuu' mini ka'nu' jaan' ndii, kuñta tu ne jaan' ndee xika' va, ¹⁸te kii' kunj ne jaan' ñu'ma ña xixi ñuu jaan' ndii, ka'an ti'e' ña ndii:

—Köo' xachi' ka iin ñuu ka'nu' ndee naa ñuu kaa' —kachi ña.

¹⁹Te sakaan' ña yaka' xini' ña, te nde'i ti'e' ña, te kuaku ña, te ka'an nda'vi ña ndii:

—Xa nda'vi, xa nda'vi kuu' ne ndiee' ñuu ka'nu' kaa', sakan' ña xiin' ña vika' ña ni kuvika' sakuu' ne kumi' tundoo'. Ndisu iin ni xaa ki'i' kuiti' ña ni ndoñu'u' ña vika' ña —kachi ña.

²⁰Te ndo'ó, ña ndiee' ndivi', ne nduu' kuenta Ndiosí, xiin' te ni tjanu' Jesús sania'á ichi' a, xiin' ne ni ka'an tiakú tu'un a ndii, na ñakuatia' na nimá ndo'. Kuachi ndii xa ni kendaria' ya'vi Ndiosí nuu' ne ndiee' ñuu jaan' xa'a' kuachi ña ña ni sando'o' ña ndo'ó, ni kachi tachi' yu'u' jaan'.

²¹Sakan' te ni ndoni'i iin ángele ndiee' va iin yuu' chie va, ña kaa' ndee naa yuu' molino, te ni skana' ña'a' a tixin mini ka'nu', te ni ka'an a ndii:

—Nii' sakan' yachi va ndoñu'u' ñuu ka'nu' Babilonia, te küni xachi' ka ña'a' ne yivi'. ²²Te küni so'ó ka ne yivi' ndee iin yaa ñuu jaan', naa kuu' ña xandaa' te yivi' ñuu', naa kuu' ña xita' ne yivi', naa kuu' ña tivi ra tun' yoo', naa kuu' ndusu ndachuun'. Te köo' ka ne chuun va nuu' ña xa'a ña xiin' nda'a' ña. Te ni ndee kütiaku ka tu ni'i ña ndiko ne ndiee' ñuu jaan'. ²³Te kötuun ka kaa tuún ñuu jaan'. Te köo' ka ne tunda'á' ñuu jaan'. Kuachi ndii, ne ni sata' ña'a' ñuu ndo' jaan', te naxiko' ña, ni nduu ne ndiee' ka iin kanii' iin yivi'. Te ni xini' xa'an ndo' xiin' ña kuini' ndo' sakuu' ne yivi' iin yivi'. ²⁴Te ne ni ndiee' ñuu jaan' ni xa'ni' ne ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí, xiin' sava ka ne nduu' kuenta a, xiin' sakuu' ne ni xi'i' iin kanii' iin yivi' —ni kachi ángele jaan'.

Saka'nu' ne ndiee' ndivi' Ndiosí

19 ¹Kii' ni ndi'i ni ka'an ángele ndiee' jaan' ndii, sakan' te ni xini so'lo i ña ka'an ti'e' xava'a kua'a' koo' chukuu' ne yivi' ndii:

Na koto ka'nu' e' Ndiosí.

Kuenta Ndiosí nduu' ña kakú e'.

Te na natiin a ña tiin' ka'nu' ña'a' sakuu' ne yivi',

xiin' ña xaka'nu' ña'a' ña,

te natiin tu a sakuu' ña ndiee'.

²Te ña ndaku xiin' ña ndixa nduu' ña xaa' a kii' sana'má a ne yivi'.

Te ni sando'o' a ne ndiee' ñuu jaan',

ne ni xaa ndee naa xaa' iin ña'a' ña' xiko' xiin' mii'.

Te ni sativi' ne jaan' ne ndiee' iin yivi' xiin' ña xiin' ña xaa' ña.

Te kenciaa' ya'vi' ña'a' Ndiosí sakan' ña ni xa'ni' ne jaan', ne xika' nuu' nuu' a.

³Te ti'e' xava'a ni ka'an ka a ndii:

—Na koto ka'nu' e' Ndiosí. Kaa' te kaa' ñu'ma mii' xixi' ñuu ka'nu' jaan' ndee ndi'i ni kivi' —ni kachi a.

⁴Te oko kumi' saa' ña xixa jaan' xiin' kumi' saa' ña tiaku jaan' ndii, ni xikundiee ndiee a yatín nuu' tei ka'nu' ka mii' ndu'u' Ndiosí, te ni xaka'nu' ña'a' a ka'an a ndii:

—Sakan' na kunduú a. Na koto ka'nu' e' Ndiosí —ni kachi a.

⁵Sakan' te ni keta iin tachi' yu'u' ndee yatín mii' iin tei ka'nu' jaan' ka'an a ndii:

Te sakuu' ndo'ó, ne xika' nuu' nuu' Ndiosí ndii,

na saka'nu' ndo' a,

xiin' sakuu' ndo'ó, ne tiin' ka'nu' a,

naa' ne ka'nu' nduu' ndo',

uun naa' ne nda'vi so'lo nduu' ndo'.

Ni kachi tachi' yu'u' jaan'.

⁶Sakan' te ni xini so'lo tu i iin ña nduu' ndee naa ña ka'an ti'e' xava'a kua'a' koo' chukuu' ne yivi'. Te ndiee' xava'a ni ni'i a ndee naa ni'i kua'a' va tikui. Te ti'e' va tu ka'an a ndee naa nde'í savi' ka'an a ndii:

Na koto ka'nu' e' Ndiosí.

Xa xa'ndia chuun' xto'lo e Ndiosí, ña ka'nu' koo' chukuu'.

7 Te na kuatia' va nimá e', te na va'a kuni e'.

Te na saka'nu' e' Ndiosí,

sakan' ña xa ni tondia kivi' ña tunda'a' Mbee Lulu.

Te xa ni xikoo tu'va ña'a' ña' tunda'a' xiin' a.

8 Te xa ni taxí Ndiosí toto ni'nu' a'.

Te ndoo va toto jaan', te yaa xiñu vi' a.

Ni kachi a. Te ka'an ndiaa toto jaan' xa'a' ña ndaku ña xaa' ne nduu' kuenta Ndiosí.

Va'a va kuni ne ku'un viko' mii' tunda'a' Mbee Lulu

9 Sakan' te ni ka'an iin ángele xiin' i ndii:

—Ke'i un' ña yo'o': “Sañu'u' va Ndiosí ne yivi', ne ni tatu a, te ku'un nia, te kuxi nia ña xaxi' xakuaa' viko' mii' tunda'a' Mbee Lulu jaan'” —ni kachi a.

Te ni ka'an ka ángele jaan' xiin' i ndii:

—Tu'un ndixa, ña ka'an Ndiosí, nduu' ña yo'o' —ni kachi a.

10 Ikan' te ni nakandu'u' ndiee i nuu' a te saka'nu' ña'a' i, ndisu ni ka'an a xiin' i ndii:

—Saka'nu' un' yu'u. Kuachi ndii iin ña xika' nuu' nuu' Ndiosí nduu' i xiin' un' xiin' inga ne ini xini ña'a', ne ita' ni'i nuu' ña ndixa, ña ka'an xa'a' Jesús. Ndiosí kuiti' saka'nu' un'. Te ña ndixa, ña ka'an xa'a' Jesús, nduu' ña ni taxí ña ndiee' nuu' ne ka'an tiakú tu'un Ndiosí —ni kachi ángele jaan'.

Keta' iin ña yoso' kuei yaa

11 Sakan' te ni xini i ña nunia' ndivi'. Te ni xini i iin kuei yaa. Te ña yoso' ti' jaan' ndii, ña xachuun' ndaku xiin' ña ndixa nani' a. Te sana'má ndaku a, te tiin' ndaku tu a ñu'u.

12 Te nduchi' nuu' a ndii, yi'é a ndee naa ñu'u ndatin. Te xini' a ndii, yoo kua'a' tivi. Te iin' a ndii, yoso' iin kivi' ña ndee iin ne yivi' xini, süu' jaan' ndii mii' kuiti' a xini ña jaan'. 13 Te ndi'i ndoo toto a ni ka'ma ní', te tu'un Ndiosí nani' a. 14 Te kua'a' ti'vi te xini' kuenta ndivi', te ni'nu' toto va'a yaa ndoo va, kua'an xiin' a yoso' ra kuei yaa. 15 Te yu'u' a ndii, keta' iin ichi xini' va ña tiin a te satuxu'ví a sakuu' ne ndiee' iin yivi'. Te ka'ndia chuun' vie a nuu' ne jaan'. Te kuein ndoso' ña'a' a ndee naa xeín ndoso' te yivi' uva, te tava' a tikui a. Te te' jaan' nduu' ña xi'é xava'a Ndiosí, ña ka'nu' koo' chukuu', xini a ne jaan'. 16 Te nuu' toto a xiin' si'in a ndii, yoso' kivi' ña

ka'án ndii: “Ñā xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' sakuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu'. Xto'o kuu' nuu' nuu' sakuu' xto'o.” Sakan' yoso' a.

¹⁷Sakan' te ni xini i iin' iin' ángele nuu' nu'u. Te ni ka'an ti'e' a xiin' sakuu' nuu' saa, ti' ta'nu' ndivi' ndii:

—Nia'a ndo', te nakaya ndo', te koo mani' va ndo' ñā xaxi' xakuu' saa Ndiosí. ¹⁸Nia'a ndo', te kaxi' ndo' nu'u' nde'i te xa'ndia chuun' kuu' nuu', xiin' nu'u' nde'i te xín' kuu' nuu', xiin' nu'u' nde'i te xín' ndíee' va, xiin' nu'u' nde'i kuei, xiin' te yoso' ri'. Nia'a ndo', te kaxi' ndo' nu'u' nde'i sakuu' nuu' ne yivi', naa kuu' nu'u' nde'i ne xika' ndiká xiin' nu'u' nde'i ne xiko' ni'i' iin' xto'o, te kaxi' tu ndo' nu'u' nde'i ne ka'nu', xiin' nu'u' nde'i ne nda'vi so'o —ni kachi' ángele.

¹⁹Sakan' te ni xini i ñā ni nduuiin' ti' iyo va kaa', xiin' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ne yivi' iin' yivi', xiin' sakuu' te xín' ra, te kunta'an' ri' xiin' ñā yoso' kuei yaa xiin' te xín' a. ²⁰Sakan' te ni xiku'un' ti' iyo va kaa' jaan' xiin' te ka'án tiakú tun vixi, te ni xaa chuun' ka'nu'. Te xiin' chuun' jaan' ni xini xa'an' ra ne yivi', ne ni natiin' tuni' ti' jaan', te ni saka'nu' tu nia ñā niania' ri'. Te ni sko'ni' tiaku Ndiosí ti' iyo kaa' jaan' xiin' te ka'án tiakú tun vixi jaan' miní mií' ndatin' nu'u' xiin' azufre. ²¹Te ni xani' ñā yoso' kuei sakuu' inga ne ni kunta'an' xiin' a jaan' xiin' ichi' ñā keta' yu'u' a jaan'. Te ni nda'ni va sakuu' saa jaan' kii' ni xaxi' ri' nu'u' nde'i ne jaan'.

Xa'ndia chuun' Cristo iin' mií' kuiya

20 ¹Sakan' te ni xini i kua'an' nuu' iin' ángele ndee' ndivi', te ni'i' a nda'a' ñā nuniá' yi'e' yavi' kunu va jaan'. Te ni'i' tu a iin' karena chie. ²Te ni natiin' ángele jaan' kuaku', ti' nduu' koo' yata' iin' yivi', ti' nani' diablo, ñā nduu' ñā ndiva'a, te nani' tu ri' ñā tiin' kuachi. Te ni satiín' ñā'a' a, te sakan' koo ri' kotiin' ri' iin' mií' kuiya. ³Te ni sko'ni' a ri' tixin' yavi' kunu va jaan', te ni ndasi' i'nu' kutu' a ri' yavi' jaan', te ni chindu'u' a sello Ndiosí xata' yi'e' yavi' jaan' te küvi' kuní' xa'an' ka ri' ne ndíee' iin' yivi' ndee' xinu' iin' mií' kuiya jaan'. Ndisu' kii' ndi'i' xinu' iin' mií' kuiya jaan' ndii, kuní' a ñā ndaxin' ti' jaan' iin' xa'a'.

⁴Sakan' te ni xini i ita' tei' ka'nu' mií' ni xikundíee' ne ni natiin' ndíee' te sana'má nia. Ne jaan' nduu' ne ni kendoso' ne

yivi' sukun' xa'a' ña ni ndiee yu'u' nia xa'a' Jesús xiin' xa'a' tu'un Ndiosí, te xiin' xa'a' ña ni xaka'nu' tu nia ti' iyo va kaa' jaan', te ni ndee ni xaka'nu' tu nia ña niania' ri', te ni natiin tu nia tuni' ri' ti'e' nia, uun xata' nda'a' nia. Te ne jaan' ndii, ni natiaku nia, te taxi Ndiosí ndiee' nia te ka'ndia chuun' nia xiin' Cristo iin mií kuiya jaan'. ⁵Te ña yo'o' nduu' ichi' nuu' ña sanatiaku Ndiosí ne ni xi'i. Ndisu sava tuku ne ni xi'i' ndii, ni natiaku nia xiin' ne jaan', süu' jaan' ndii natiaku nia ndee kii' xinu' iin mií kuiya jaan'. ⁶Te ne ni natiaku ña nuu' jaan' ndii, sañu'u' va ña'a' Ndiosí, te nduu' nia nditia a. Sakan' na ña xi'i' ña uvi' ndii, köo' ndiee' kumi' a nuu' kivi' nuu' ne jaan'. Süu' jaan' ndii kunduu' nia sutu xika' nuu' nuu' Ndiosí xiin' nuu' Cristo. Te ka'ndia chuun' nia xiin' a iin mií kuiya jaan'.

Sko'ni' Ndiosí ña ndiva'a mii' xixi' nu'u' xiin' azufre

⁷Te kii' xinu' iin mií kuiya jaan' ndii, ndoo ndiká ña ndiva'a jaan' yavi' kunu mii' ndasi i'nu' a jaan', ⁸te keta a yavi' jaan', te ku'un a te kuni' xa'an' a sakuu' ne yivi' iin yivi', ña nduu' Gog xiin' Magog mii' ndiee' ne ndasi' ta'an' xiin' Ndiosí. Te sandu'in ña ndiva'a jaan' sakuu' ne ndiee' nuu' jaan' te kunta'an' a xiin' ne nduu' kuenta Ndiosí. Te ne jaan' ndii, kuu' kua'a' koo' chukuu' nia ndee naa kua'a' ñuti' ña ndiee' yu'u' mini' ka'nu'. ⁹Te ni kiku' ra saa kua'an' nuu' nu'u' iin yivi', te ni xinunduu' ra nuu' ña ndani' Ndiosí mii' ndiee' ne nduu' kuenta a. Ndisu ni nuu' nu'u, ña ni kiee' ndivi', te ni xa'mi' ndoo a sakuu' te jaan'. ¹⁰Te ña ndiva'a, ña ni xini' xa'an' ne jaan' ndii, ni sko'ni' ña'a' Ndiosí nuu' nu'u' ña ndatin xiin' azufre, ña kaa' ndee naa mini, mii' xa ni sko'ni' a ti' iyo va kaa' jaan' xiin' te ka'an' tiakú tun vixi' jaan', te sando'o' ña'a' a xiin' nu'u' jaan' nduvi' xiin' nuu' ndee ndi'i' ni kivi'.

So'o' saa a kii' sana'má Ndiosí sakuu' ne yivi' ichi' so'o' ndi'i'

¹¹Sakan' te ni xini' i iin tei' yaa tun' ka'nu'. Te ni xini' tu i ndu'u' te xa'ndia chuun' nuu' tun' jaan', te iin yivi' xiin' ndivi' ndii, ni xinu' a nuu' a, te ni ni'i' a mii' kundiee a. ¹²Sakan' te ni xini' i ne ni xi'i, ne ka'nu' xiin' ne nda'vi so'o, te ita' nia yatın nuu' tei' ka'nu' jaan'. Te ni nunia' kua'a' tutu. Sakan' te ni nunia' tu inga tutu mii' yoso' kivi' ne kumi' kivi' nuu' ña köo' kivi' ndi'i'. Te ne ni xi'i' ndii, ni sana'má ña'a' Ndiosí

saa nii' yoso' nuu' tutu kua'a' jaan', ña ka'án xa'a' ña ni xaa nia. ¹³Sakan' te sakuu' ne ni xi'i ñu'u' mini ka'nu' ndii, ni sanakua'a a ña'a' mini jaan' nda'a' Ndiosí te na'ma nia. Te sakan' tu ña xi'i xiin' yavi ndii jaan' ndii, ni sanakua'a tu a jaan' nda'a' Ndiosí ne ni xi'i, ne kumi' a, te na'ma nia. Te ni sana'má Ndiosí i'in ne yivi' jaan' xa'a' ña ni xaa nia. ¹⁴Sakan' te ni xitia i'nu tu mii' ña xi'i jaan' xiin' yavi ndii jaan' mini mii' ndatin ñu'u' jaan'. Te mini ñu'u' jaan' nduu' ña xi'i ña uvi. ¹⁵Te ne yöso' kivi' nuu' tutu mii' yoso' kivi' ne kumi' kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i' jaan' ndii, ni xitia i'nu nia mini mii' ndatin ñu'u' jaan'.

Ndivi' xaa' xiin' ñu'u' iin yivi' xaa'

21 ¹Sakan' te ni xini i ndivi' xaa' xiin' iin ñu'u' iin yivi' xaa'. Sakan' ña ndivi' ña nuu' xiin' ñu'u' iin yivi' ña nuu' ndii, xa ni xka'ndia a. Te köo' ka tu mini ka'nu'. ²Sakan' te ni xini yu'u, Juan, ñuu ña nani' Jerusalén xaa', ña su'un. Te ni keta a ndivi' mii' ndu'u' Ndiosí, te nuu' a. Te yoo tu'va a ndee naa iin ña'a' kii' ndasandatun' xiin' mii' a' xa'a' ii' a'. ³Te ni xini so'o i iin tachi' yu'u' ña keta' ndivi' mii' iin' tej ka'nu' ka'án ti'e' a ndii:

—Koto ndo', yo'o' iin' vi'e mii' yoo Ndiosí xiin' ne yivi' vitin, te ne jaan' kunduu ne ñuu a, te mii' a kaka tein nia, te kunduu a Ndiosí nia. ⁴Te sanayaa' a nduchi' nuu' nia, ña ni xaku nia. Te küvi ka nia, te kuäku ka tu nia, te ni ndee ndä'vi ka ni tu kuni nia, te sakan' tu küni u'vi ka nia. Kuachi ndii xa ni xka'ndia iin yivi' yata' —ni kachi tachi' yu'u' jaan'.

⁵Sakan' te ni ka'an ña ndu'u' nuu' tej ka'nu' jaan' ndii:

—Koto ndo', ndasaxaa' i sakuu' ña'a' —ni kachi a.

Te ni ka'an tu a xiin' i ndii:

—Ke'i un' tu'un yo'o', sakan' ña ña ndaku nduu' a, te nduu' tu a ña xata'an ini ne yivi' kuni nia —ni kachi a.

⁶Te ni ka'an tu a xiin' i ndii:

—Xa ni xinu a. Yu'u ndii, yoo i ña nuu', te yoo tu i ña so'o' ndi'i'. Te nduu' i ña nuu', te nduu' tu i ña so'o' ndi'i'. Te ne ichí tikui ndii, taxi so'o i ko'o nia tikui tikoyo', te taxi' kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i'. ⁷Te yoo ka kanando nuu' tundo'o' ña xka'ndia nia ndii, natiin nia sakuu' ña va'a saa i. Te kunduu i Ndiosí nia, te kunduu nia si'e i. ⁸Ndisu sakuu' ne kasi yu'u'

xa'a' i, xiin' ne ñni xini yu'u, xiin' ne xaa' kuachi ña'a, xiin' ne xa'ni' ne yivi', xiin' ne kumi' musa, xiin' ne xaa' ña kuini', xiin' ne xaka'nu' ndiosí saka, xiin' sakuu' ne ka'an tun vixi ndii, ku'un ña ñini mii' ndatin ñu'u xiin' azufre. Te ñini ñu'u jaan' nduu' mii' kuvi ña, ña uvi —kachi a.

Sq'o kaa' ñuu Jerusalén xaa'

⁹Sakan' te ni kixin iin ángele ña uxa ta'an, ña ni ni'i uxa ta'an ko'o' mii' ñu'u' chitu' vi' uxa ta'an kui'e ña so'o' ndi'i', te ni ka'an a xiin' i ndii:

—To'o' xiin' i, te nia'a i yo'ó ña' xito' tunda'a', ña' kunduu ña' si'i Mbee Lulu —ni kachi a xiin' i.

¹⁰Te ni nia'a Espíritu yu'u iin ña satuví, ña jaan' nduu' iin iku' chie sukun va, te ni sania'á yu'u ñuu chie Jerusalén xaa', ña su'un. Te ni keta a ndivi' mii' ndu'u' Ndiosí, te nuu' a. ¹¹Te ñuu jaan' ndii, yi'é va xa'a' ña ikan' yoo Ndiosí. Te ndatun' yi'é a ndee naa yuu' ña ndiaa ya'vi' xava'a, ndee naa yuu' ña nani' jaspe, ña ndatun' ndee naa yuu' tata. ¹²Te ndasi i'ñu a xiin' nama chie sukun va. Te yoo uxi uvi ta'an yi'e' a. Te iin' iin ángele nuu' i'in yi'e' jaan'. Te yoso' kivi' iin ti'vi ne Israel nuu' ña ndasi' i'in yi'e' jaan'. ¹³Te yoo uní ta'an yi'e' xiin' a mii' keta' ñu'u. Te xiin' a nda'a' ku'a' e' ndii, yoo tu uní ta'an yi'e' a. Te xiin' a nda'a' itin e' ndii, yoo tu uní ta'an yi'e' a. Te sakan' tu xiin' a mii' ketá ñu'u ndii, yoo uní ta'an yi'e' a. ¹⁴Te xa'a' nama a ndii, ni ku'a' a xiin' uxi uvi ta'an yuu' na'nu'. Te nuu' i'in yuu' jaan' yoso' kivi' i'in te ni tianu' Mbee Lulu sania'á ichi' a.

¹⁵Te ni'i' ángele, ña ni ka'an xiin' i jaan', iin nduku, tun' ki'in' ku'va a, tun' ni ku'a' xiin' oro, te ki'in' ku'va a ñuu Jerusalén xaa' jaan', yi'e' a xiin' nama a. ¹⁶Ñuu jaan' ndii, iin kachi ndiká a, te sakan' ña nani' a. Te ni ki'in' ku'va ángele ñuu jaan' xiin' tun' jaan'. Te ña nani' a, xiin' ña ndiká a, xiin' ña sukun a ndii, uvi mií uvi ciento kilómetro kumi' i'in a. ¹⁷Te ni ki'in' ku'va ángele jaan' nama ñuu jaan' xiin' iin ña ki'in' ku'va ne yivi'. Te kumi' a ciento uvi xiko kumi' saa nani' ndee kondo nda'a' e' te ndee nuu' nda'a' e'. ¹⁸Te nama jaan' ndii, ni ku'a' a xiin' yuu' ña nani' jaspe. Te sakuu' ña nduu' kuenta ñuu jaan' ndii, ni ku'a' a xiin' mii' ndi'i oro. Te oro jaan' ndii, ndee naa yuu' tata ña ni ndoo nduu' a.

¹⁹Te xa'a' nama ñuu jaan' ndii, ndixin' a xiin' sakuu' nuu' yuu' ña ndiaa ya'vi' xava'a. Te yuu' chie ña iin ndii, ndixin' a xiin' yuu' kuii' kua'a ña nani' jaspe. Te yuu' chie ña uvi' ndii, ndixin' a xiin' yuu' ndi'e' ña nani' zafiro. Te yuu' chie ña uni' ndii, ndixin' a xiin' yuu' kuii' ña nani' ágata. Te yuu' chie ña kumi' ndii, ndixin' a xiin' yuu' kuii' va ña nani' esmeralda.

²⁰Te yuu' chie ña u'un ndii, ndixin' a xiin' yuu' ña nani' ónice. Te yuu' chie ña iñu ndii, ndixin' a xiin' yuu' kua'a ña nani' cornalina. Te yuu' chie ña uxá ndii, ndixin' a xiin' yuu' kuii' kuaan ña nani' crisólito. Te yuu' chie ña unia' ndii, ndixin' a xiin' yuu' kuii' kuaan tuún ña nani' berilo. Te yuu' chie ña ín ndii, ndixin' a xiin' yuu' ndatun' xava'a ña nani' topacio. Te yuu' chie ña uxí ndii, ndixin' a xiin' yuu' kuii' ndiaa' yi'é ña nani' crisopraso. Te yuu' chie ña uxí iin ndii, ndixin' a xiin' yuu' kua'a kuaan ña nani' jacinto. Te yuu' chie ña uxí uvi' ndii, ndixin' a xiin' yuu' yi'é ndukun' ña nani' amatista. ²¹Te i'in uxí uvi' saa' vitu' yi'e' ñuu jaan' ndii, ni kua'a a xiin' yuu' xiñu ña nani' perla. Te ya'ya ñuu jaan' ndii, ni kua'a a xiin' mii' ndi'i oro, te ndatun' a ndee naa yuu' tata.

²²Te ni xini' i iin yukun' ñuu Jerusalén xaa' jaan', sakan' ña mii' xto'o e' Ndiosí, ña ka'nu' koo' chukuu', xiin' Mbee Lulu nduu' yukun' jaan'. ²³Te ñuu jaan' ndii, küní a ñu'u, te ni ndee küní tu a yoo', sakan' ña mii' Ndiosí yi'é nuu' ñuu jaan'. Te Mbee Lulu nduu' ña tuún ñuu jaan'. ²⁴Te kaka ne yivi' iin yivi' nuu' ña yi'é ñuu jaan'. Te te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ne yivi' iin yivi' ndii, sanakua'a ra sakuu' ña ndatun' ra xiin' ña ka'nu' ra nuu' ñuu jaan'. ²⁵Te vitu' yi'e' ñuu jaan' ndii, nduvi' koo nunia' a, sakan' ña koo' ñuu ikan'. ²⁶Te sanakua'a sakuu' ne yivi' iin yivi' sakuu' ña ndatun' nia, xiin' sakuu' ña ka'nu' nia nuu' ñuu jaan'. ²⁷Te koo' kivi' ko'ni ndee iin ne xaa' ña nia'a ñuu jaan', ni ndee ne xaa' ña ka'an, ni ndee ne ka'an tun vixi, süu' jaan' ndii ne yoso' kivi' nuu' tutu mii' yoso' kivi' ne kumi' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i, ña nduu' tutu Mbee Lulu jaan', kuiti' kuví xka'ndia ikan'.

22 ¹Sakan' te ni sania'á ángele jaan' yu'u iin itia mii' kua'an tikui, te' taxi' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i. Te tikui jaan' ndii, xiñu ra' ndee naa yuu' tata. Te xa'a' tei ka'nu' Ndiosí xiin' Mbee Lulu kieve' ra'. ²Te kua'an ra' ma'in' ya'ya ñuu jaan'. Te iin' iin ndaa' itun', tun' kuun' nduu' ña taxi' kivi'

ñuu ña kōo' kivi' ndi'i' nda'a', i'in ta'vi' yu'u' itia jaan'. Te uxi
 uvi nuu' nduu' kuun' nda'a' tun' jaan' i'in kuiya. Te iin ndaa'
 nuu' nduu' kuun' nda'a' nu' i'in yoo' kua'an. Te xiin' yuku tun'
 jaan' kuntatan' sakuu' nuu' ne yivi'. ³Te kōo' kivi' ka nacha'an
 ne yivi' i'kan'. Te ñuu jaan' kuiin tei ka'nu' Ndiosí xiin' Mbee
 Lulu jaan'. Te saka'nu' ña'a' ne xika' nuu' nuu' a. ⁴Te kuni ne
 jaan' nuu' Ndiosí, te koso' kivi' a ti'e' nia. ⁵Te kōo' ka ñuu
 i'kan', te kuni ka tu a kotuun ñu'u nuu' nia, te ni ndee kuni tu
 a kotuun ñu'u, sakan' ña ña yi'é xto'o e' Ndiosí kunduu ñu'u
 nuu' nia. Te ka'ndia chuun' nia ndee ndi'i ni kivi'.

Nä'a' ka te nandiko' Jesús iin yivi'

⁶Sakan' te ni ka'an a xiin' i ndii:

—Ña ndaku nduu' sakuu' tu'un yo'o', te nduu' tu a ña
 xata'an ini ne yivi' kuni nia. Sakan' na xto'o e' Ndiosí, ña
 saka'an nimá te ka'an tiakú tu'un a ndii, ni tianu' a ángele,
 ña nduu' kuenta a, te nia'a a ne xika' nuu' nuu' Ndiosí ña xa
 kuyatin' xka'ndia.

⁷—Koto va ndo', nä'a' ka te nandiko' i, te sañu'u' va Ndiosí ne
 saxinú ña ka'an tutu yo'o', ña ka'an xa'a' ña koo —ni kachi a.

⁸Te yu'u, Juan ndii, ni xini so'o i, te ni xini nduchi' nuu'
 tu i sakuu' ña yoso' nuu' tutu yo'o'. Te kii' ndi'i ni xini so'o e,
 xiin' kii' ndi'i ni xini nduchi' nuu' e ndii, ni nakandu'u' ndiee
 i nuu' ángele, ña ni nia'a ña jaan' nuu' i, te saka'nu' ña'a' i.

⁹Ikan' te ni ka'an ángele jaan' xiin' i ndii:

—iSaka'nu' un' yu'u! Kuachi ndii ña xika' nuu' nuu' Ndiosí
 xiin' un' xiin' inga ne ka'an tiakú tu'un a nduu' i, xiin' sakuu'
 ne saxinú ña yoso' nuu' tutu yo'o'. Iin ndaa' Ndiosí kuiti'
 saka'nu' un' —ni kachi a xiin' i.

¹⁰Te ni ka'an ka a xiin' i ndii:

—Täxa'a un' nuu' ne yivi' ña yoso' nuu' tutu yo'o', ña
 ka'an xa'a' ña koo. Kuachi ndii xa kuyatin' kivi' ña koo sakuu'
 ña jaan'. ¹¹Te ne xaa' ña vä'a ndii, naa saa ka nia ña jaan',
 sakan' tu ne xaa' ña nia'a ndii, naa saa ka nia ña jaan'. Te ne
 xachuun' ndaku ndii, naa sachuun' ndaku ka nia, sakan' tu ne
 xaa' ña kuni Ndiosí kuiti' ndii, naa saa ka nia a.

¹²—iKoto va ndo'! Nä'a' ka te nandiko' i, te cha'vi i i'in ne
 yivi' saa ni' ni xachuun' nia. ¹³Te yu'u ndii, yoo' i ña nuu', te
 yoo tu i ña so'o' ndi'i'. Te nduu' i ña nuu', te nduu' tu i ña so'o'

ndi'i, te nduu' i ña xi'na, te nduu' tu i ña ndi'i' ndoso'. ¹⁴Te sañu'u' va Ndiosí yoo ka nduu' ne natia' toto nia, sakan' ña xata'an kaxi' nia nduu' ña kuun' nda'a' tun' taxi' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i', te ko'ni tu nia yi'e' ñuu Jerusalén xaa' jaan'. ¹⁵Ndisu ne cha'an' kuu' ndee naa naya', xiin' ne xaa' ña kuini', xiin' ne kumi' musa, xiin' ne xa'ni' ne yivi', xiin' ne xaka'nu' ndiosí saka, xiin' ne xtani tun vixi, xiin' ne xini xa'an' ne yivi' ndii, küvi ko'ni nia ñuu jaan'. ¹⁶Te yu'u Jesús ndii, xa ni tianu' i iin ángele, ña nduu' kuenta i, te ka'an ndoso' a xa'a' ña jaan' nuu' ndo'ó, ne nakayá xa'a' i. Te yu'u nduu' siani' xika' David. Te nduu' tu i tiuun' chie ti' keta' kuaxi kitu' —ni kachi a xiin' i.

¹⁷Te Espiritu Santo xiin' ña' tunda'á' ndii, ka'an nia xiin' Jesús ndii:

—Nia'a —kachi nia.

Te sakuu' ne xini so'o ña yo'o' ndii, na ka'an tu nia ndii:

—Nia'a —kachi nia.

Te yoo ka ichí tikui ndii, nia'a ndo', te yoo ka kuní tikui ndii, ko'o so'o ndo' tikui, te' taxi' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'.

¹⁸Te yu'u, Juan ndii, sakuni' ndiee' i yoo ka xini so'o ña yoso' nuu' tutu yo'o' xa'a' ña koo. Naa' chikanu' ndoso' yoo ka ndee ka yu'u' nuu' tutu yo'o' ndii, sando'o' ña'a' Ndiosí xiin' tundo'o' ña yoso' nuu' tutu yo'o'. ¹⁹Te naa' sandoyo' yoo ka sava yu'u' ña ka'an xa'a' ña koo, ña yoso' nuu' tutu yo'o' ndii, taxi Ndiosí kaxi' nia nduu' ña kuun' nda'a' tun' taxi' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i', te küvi tu ko'ni nia ñuu su'un, ña ka'an tutu yo'o' xa'a' jaan'.

²⁰Te ña ndiee' yu'u' sakuu' ña yoso' nuu' tutu yo'o' ka'an a ndii:

—Nä'a' ka te nandiko' i —kachi a.

Sakan' na kunduu a. Nia'a, xto'o ndu Jesús.

²¹Te na sañu'u' va xto'o e' Jesucristo sakuu' yoo', ne nduu' kuenta a. Sakan' na kunduu a.